บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีผลต่อวิถีชีวิต: กรณีศึกษา สามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ศึกษาจากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและผลกระทบต่อวิถีชีวิตที่เป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิต
4. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยว
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีความหมายอย่างกว้างขว้างและหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความคิดและวัตถุประสงค์ของบุคคลที่ต้องการท่องเที่ยว รวมไปถึงแนวแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวไม่ได้หมายถึง การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิงรื่นรมย์ หรือการพักผ่อนเพียงอย่างเดียว (กรมการฝึกหัดครู, 2533, หน้า 13) แต่ยังมีความหมายได้หลากหลายอีก เช่น เป็นการเดินทางท่องเที่ยวจากที่หนึ่งยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งไม่ใช่แหล่งที่ตนพักอาศัยอยู่ หรือเป็นการเดินทางไปเยี่ยมญาติ เพื่อศึกษาหาความรู้ หาประสบการณ์แปลกใหม่ โดยต้องการเป็นเดินทางในระยะเวลาสั้นเป็นการชั่วคราว (Hollway, 1995; Lawson and Baud Bovy, 1998 อ้างอิงใน ดรรชนี เอมพันธ์, 2547, หน้า 61) นอกนี้ยังหมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่างๆ รวมทั้งกับรัฐบาลประเทศเจ้าภาพ และประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือกระบวนการในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้วยการให้การต้อนรับที่อบอุ่นเปี่ยมไมตรีจิตแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน(Mc Intosh and Goeldner, 1984 อ้างอิงใน ดรรชนี เอมพันธ์, 2547, หน้า 61)

จากความหมายที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเดินทาง จนอาจกล่าวได้ว่าทั้งสองคำมีความหมายที่ใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ดีเพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงระหว่างนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวขององค์การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (IUOTO) ที่นำเสนอในที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติ (United Nations) ว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อปี พ.ศ.2506 ซึ่งกำหนดว่าการเดินทางจัดเป็นการท่องเที่ยวจะต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้คือ (ธนกฤต สังข์เฉย, 2550, หน้า 25-33)

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอยอาชีพหรือหารายได้

จากความหมายของการท่องเที่ยว ทำให้เกิดองค์ประกอบหลายอย่างของการท่องเที่ยวได้ดังนี้

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยจะถาวรหรือไม่ก็ตามไปยังบริเวณอื่นๆโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อความสุขารมณ์ เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเรื่องอื่นๆที่เป็นเรื่องเฉพาะตัว

สินค้าท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยว หมายถึง การรวบรวมเอาสินค้าและบริการหลายประเภทประเภทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมไว้ด้วยกัน จะต้องเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวไปเที่ยวและเกิดความประทับใจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจต่างๆ ทิวทัศน์หรือทัศนียภาพ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าด้านต่างๆที่ให้ความรู้ ความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว และเกิดความประทับใจ

การคมนาคมขนส่ง หมายถึง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยว

ข้อมูลข่าวสารและการบริการ เป็นเอกสารเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆแก่นักท่องเที่ยว เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากยิ่งขึ้น

ความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกด้านการเข้าเมือง

องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐาน เป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้ธุรกิจการท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินธุรกิจ (วรรณา วงษ์วานิช, 2539, หน้า 5-23) ได้แก่

1. การไฟฟ้า
2. การประปา
3. การสื่อสาร
4. ความสามารถในการกำจัดขยะสิ่งปฏิกูลต่างๆ

5. สถานพยาบาลและโรงพยาบาลต่างๆ

6. การสนับสนุนอื่น เป็นการเพิ่มความสะดวกสบายให้แก่นักท่องเที่ยว

จากแนวความคิดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางสังคมเชิงมนุษย์สัมพันธ์ก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจที่มีมานาน การพักผ่อนหย่อนใจ และการเรียนรู้ แต่เดิมนั้นเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางไปถึงท้องถิ่นใดก็จะปรับตัวเองให้เข้ากับวัตถุประสงค์และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งจะเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆให้เข้ากับนักท่องเที่ยว หรืออำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามากๆ ความหมายของการท่องเที่ยวโดยหลักการนั้นอาจกำหนดได้โดยเงื่อนไข คือ เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ จากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ด้วยวัตถุประสงค์ใดๆก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

นิคม จารุมณี (2535, หน้า 50-51) นักวิชาการท่านหนึ่งซึ่งเล็งเห็นบทบาทและความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองโดยสามารสรุปได้ดังนี้

1. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ โดยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา รายได้ที่เกิดจาการท่องเที่ยวได้กลายเป็นรายได้อันดับหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากสินค้าส่งออกอื่นๆ

2. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้มาในรูปของเงินตราต่างประเทศนี้มีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพให้กับดุลยภาพชำระเงิน

3. รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชากรอย่างกว้างขวาง สร้างงาน สร้างอาชีพมากมายและเป็นการเสริมอาชีพด้วย

4. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างมากมายและกว้างขวาง เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้คนทำหน้าที่บริการ

5. การท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุด

6. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย

7. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในการผลิต เพราะไม่ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศเหมือนการเกษตรอื่นๆผลผลิตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เสนอขายให้แก่นักท่องเที่ยวคือ ความสวยงามของธรรมชาติ หาดทรายชายทะเล ป่าไม้ ภูเขา สภาพอากาศและสิ่งที่มนุษย์ก่อสร้างขึ้นตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากร

8. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

9. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆเพราะเมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างประเทศก็ย่อมหลีกไม่พ้นที่จะได้ช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ๆในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นเหล่านั้น

10. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัยและความมั่นคงในพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

11. อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพสัมพันธไมตรี และความเข้าใจอันดี ซึ่งเป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคมได้พบปะทำความรู้จักและเข้าใจกัน

นอกจากนี้ ธนกฤต สังข์เฉย (2550, หน้า 27-37) ได้ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยแบ่งเป็นแต่ละด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากกระบวนการในการเดินทางท่องเที่ยวย่อมมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น ตั้งแต่ช่วงก่อนการเดินทาง ระหว่างการเดินทาง กระทั่งค่าใช้จ่ายภายหลังการเดินทาง กระบวนการของกิจกรรมดังกล่าวย่อมสนับสนุนให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว นอกจากจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในระดับจุลภาคแล้ว อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหาภาค ดังนี้

1.1 ความสำคัญต่อการสร้างรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ รายได้ที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในส่วนของการท่องเที่ยวระหว่างประเทศถูกจัดเป็นรายได้สินค้าส่งออกเป็นแหล่งสำคัญของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ

1.2 ความสำคัญต่อดุลการค้าและดุลการชำระเงิน หากประเทศใดมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการค้าและดุลการชำระเงินของประเทศ

1.3 ความสำคัญต่อการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มการบริโภคให้เกิดขึ้นภายในประเทศจึงเป็นเหมือนตัวช่วยในการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ

1.4 ความสำคัญต่อการกระจายรายได้และการจ้างงาน เนื่องจากความต้องการแรงงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีค่อยข้างสูง เพราะว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเกี่ยวข้องการอุตสาหกรรมการบริการ

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน มีความสำคัญดังนี้

2.1 การท่องเที่ยวช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น

2.2 การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น

2.3 การท่องเที่ยวช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนในท้องถิ่นหนึ่งกับอีกท้องถิ่นหนึ่ง

2.4 การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

2.5 การท่องเที่ยวกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรักและความภูมิใจในท้องถิ่น

2.6 การท่องเที่ยวส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี

2.7 การท่องเที่ยวช่วยประชาชนรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

2.8 การท่องเที่ยวเสริมสร้างพื้นฐานทางสังคมที่ดี

3. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม รวมทั้งป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้ร่วมกันศึกษาวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ภายใต้แนวคิดโลกสีเขียว เพื่อต้องการให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดและให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่ยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินได้เป็นอย่างมาก เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีบทบาทช่วยกระตุ้นให้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางอีกด้วย

รูปแบบการท่องเที่ยว

ธนกฤต สังข์เฉย (2550, หน้า 52-61) ได้กล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันว่า มีหลายรูปแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างในการแบ่ง รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการจัดแบ่ง โดยทั่วไปรูปแบบของการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบด้วยกันดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์การเดินทางและถิ่นพำนักของนักท่องเที่ยว สามารถจัดแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism) และการท่องเที่ยวภายในประเทศ (Internal Tourism) วัตถุประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์ในการเก็บรวบรวม

ข้อมูลและนำมาใช้สำหรับการวางแผนการท่องเที่ยวเป็นสำคัญและเพื่อศึกษาผลได้ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากนักท่องเที่ยวที่มีถิ่นพำนักต่างกัน

1.1 การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Tourism) คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังต่างประเทศ โดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการหารายได้ในประเทศนั้นๆ และต้องผ่านพิธีการระหว่างประเทศ ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวระหว่างประเทศมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของการจัดการนำเที่ยวใน 2 รูปแบบ คือ

การท่องเที่ยวขาออก (Outbound Tourism) คือการเดินทางออกจากประเทศที่เป็นถิ่นพำนักถาวรของตนเพื่อไปท่องเที่ยวยังประเทศอื่น

การท่องเที่ยวขาเข้า (Inbound Tourism) คือการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของบุคคลที่มิได้มีถิ่นพำนักในประเทศนั้น

จากความหมายของการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวระหว่างประเทศมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 3 ประเภท คือ (สุวัฒน์และจริญญา, 2544 อ้างอิงใน ณิศา ชัชกุล, 2550, หน้า 113)

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (Foreigner) หมายถึงชาวต่างชาติที่มีได้พำนักถาวรในประเทศที่ตนเองเดินทางไปท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวโพ้นทะเล (Oversea Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เคยมีถิ่นพำนักอยู่ในอีกประเทศหนึ่ง แล้วย้ายถิ่นพำนัก หรือไปศึกษาต่อ หรือไปทำงานยังอีกประเทศหนึ่ง แล้วเดินทางกลับมาเที่ยวยังถิ่นพำนักเดิม

นักท่องเที่ยวที่มีถิ่นพำนักชั่วคราวในต่างประเทศที่ไม่ใช่ถิ่นฐานเดิมของตน (Expatriate) แล้วเดินทางไปท่องเที่ยวยังประเทศอื่น

1.2 การท่องเที่ยวในประเทศ (Internal Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่มีภูมิศาสตร์เฉพาะภายในอาณาเขตของแต่ละประเทศนั้นๆ รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวของบุคคลที่มีถิ่นพำนักถาวรและมิได้มีถิ่นพำนักถาวรภายในประเทศนั้น จากความหายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวในลักษณะนี้เกิดขึ้นจากการเดินทางของบุคคล 2 กลุ่ม คือ

นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourist) คือ บุคคลที่เดินทางอยู่ภายในประเทศที่เป็นถิ่นพำนักถาวรของตน

นักท่องเที่ยวขาเข้า (Inbound Tourist) คือ บุคคลที่เดินทางจากถิ่นพำนักถาวรของตนไปอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งครอบคลุมนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 3 กลุ่ม

2. รูปแบบการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง สามารถจัดแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้

2.1 การท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินและการพักผ่อนเป็นการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการ

2.2 การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ แบ่งออกได้ 2 ประเภทได้แก่การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจโดยทั่วไป (Regular Business Travel) หมายถึง การเดินทางไปติดต่อประสานงานหรือลงนามสัญญาธุรกิจ โดยอาจมีระยะเวลาพักผ่อน 2-3 วัน

การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการประชุมนานาชาติ การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล และการท่องเที่ยวเพื่อการจัดนิทรรศการนานาชาติ (Meeting Incentive Convention and Exhibition) หรือนักท่องเที่ยวกลุ่ม MICE

2.3 การท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษ บางครั้งจะเรียกว่า การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) ตัวอย่างรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษได้แก่ (สุรเชษฎ์ เชษฐมาส, 2547, หน้า 54)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อชมความสวยงามความสำเร็จในการดำเนินงานและการจัดการพื้นที่

การท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสวิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างอย่าตรงกันข้ามกับที่ปรากฏในเมือง

การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Tourism) เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบพิเศษที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มได้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีลักษณะท้าทาย ตื่นเต้น

การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีสัณฐานธรณีงดงามแปลกตา

การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การเดินทางไปรับการบริการเพื่อรักษาสุขภาพหรือเพื่อประโยชน์อื่นๆที่เกี่ยวจ้องกับสุขอนามัย

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม (Cultural and Historical Tourism) เป็นรูปแบบการเดินทางไปเยือนสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี พิพิธภัณฑ์ แหล่งสถาปัตยกรรม ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น

การท่องเที่ยวชมงานประเพณี (Traditional Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆในรอบปี ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆจัดขึ้น

3. รูปแบบการท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการการเดินทาง แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

3.1 การท่องเที่ยวแบบหมู่คณะ เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวซื้อรายการนำเที่ยว (Package Tour) จากบริษัทนำเที่ยว โดยเดินทางท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ

3.2 การท่องเที่ยวแบบอิสระ (FIT-Foreign Individual Tourism) เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยววางแผนจัดการเดินทางด้วยตนเองทุกอย่าง หรือใช้บริการของบริษัทนำเที่ยวในการอำนวยความสะดวกบางส่วน

มนุษย์มีการเดินทางท่องเที่ยวหลายรูปแบบ หลายลักษณะตามเหตุจูงใจและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละคน ตามหลักเกณฑ์ต่างๆที่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นปฏิบัติแบ่งได้ดังต่อไปนี้ แบ่งเกณฑ์ตามการนับจำนวนปริมาณของนักท่องเที่ยว ซึ่งมี 2 รูปแบบคือ (ณิศา ชัชกุล, 2550, หน้า 67-73)

การท่องเที่ยวคนเดียว (Individual Travel) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามลำพังคนเดียว โดยอาจจะจัดวางแผนและท่องเที่ยวด้วยตนเองหรือซื้อบริการของบริษัทนำเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม (Group Travel) เป็นการท่อเที่ยวตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยอาจจะจัดวางแผนและท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ไม่พึ่งการบริการของบริษัทนำเที่ยวก็ได้

1. แบ่งเกณฑ์ตามวิธีการในการเดินทางท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ

1.1 การท่องเที่ยวอิสระหรือส่วนตัว (Independent Travel or Private Travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวที่มีการวางแผนเดินทางท่องเที่ยวตามความต้องการของตนเองหรือกลุ่ม สามารถเปลี่ยนแปลงกำหนดการตารางเวลาได้ตามความสะดวก

1.2 การท่องเที่ยวพิเศษเป็นกลุ่ม (Group Inclusive Travel or GIT) เป็นการท่องเที่ยวกับบริษัทจัดนำเที่ยวที่มีการชำระเงินล่วงหน้า

2. แบ่งเกณฑ์ตามช่วงเวลาของการท่องเที่ยว มี 3 ประเภท คือ

2.1 การท่องเที่ยวคาบเวลายาว เป็นการท่องเที่ยวจากถิ่นที่อยู่และที่พัก ณ ที่ใดที่หนึ่งเป็นระยะยาวนานเป็นสัปดาห์ หรือเป็นเดือน

2.2 การท่องเที่ยวคาบเวลาสั้น เป็นการท่องเที่ยวที่กินเวลาประมาณ 2-10 วัน

2.3 การท่องเที่ยวแบบทัศนาจร (Excursion) เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้เวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง และไม่มีการพักค้างคืน เป็นแบบไปเช้าเย็นกลับ

3. แบ่งเกณฑ์ตามวิถีการขนส่ง เป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาตามการคมนาคมขนส่งในปัจจุบัน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท

3.1 การท่องเที่ยวทางบก

3.2 การท่องเที่ยวทางเรือ

3.3 การท่องเที่ยวทางอากาศ

4. แบ่งเกณฑ์ตามลักษณะการจ่ายเงิน คือเป็นการแบ่งระดับชั้นของนักท่องเที่ยวตามหลักการของนักการตลาด

4.1 การท่องเที่ยวแบบประหยัด (Economic Travel) เป็นการท่องเที่ยวที่เสียค่าใช้จ่ายในราคาถูกหรือราคาพิเศษ

4.2 การท่องเที่ยวแบบนักธุรกิจ (Business Travel) หรือระดับชนชั้นกลาง (Medium Class Travel) การท่องเที่ยวแบบชั้นหนึ่ง (First Class Travel)

5. แบ่งเกณฑ์ตามเส้นแบ่งเขตแดนของแต่ละประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542, หน้า 42) ได้ให้ความหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยว คือ การดำเนินงานที่จะทำให้การท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว รักษาทรัพยากรให้คงความดึงดูดใจ และพัฒนาให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบริการการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในส่วนของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของสำนักงานไว้ว่า การศึกษาวิเคราะห์ วิจัย รวบรวมข้อมูลสถิติด้านการท่องเที่ยว และแนวทางการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ โดยจัดทำแผนพัฒนาบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งประสานส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามแผนที่กำหนด จัดทำแผนพัฒนาทะเบียนธุรกิจ นำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งประสานส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามแผนที่กำหนด ดำเนินการตามกฎหมาย ว่าด้วยธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ติดตามประเมินผลงานด้านพัฒนาการท่องเที่ยวส่งเสริม สนับสนุนกิจการภาพยนตร์ ทั้งภาคการผลิต การบริหารและกิจการที่เกี่ยวข้อง และปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ปก แก้วกาญจน์ และสมพรขุมทอง (2532, หน้า 13) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญสรุปได้ว่า กิจกรรมด้านการตลาดได้ให้ความสำคัญในเรื่องการเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านการตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาวิจัยการตลาด การโฆษณาประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในประเทศด้านกิจกรรมการกระจายการผลิตและการบริการการท่องเที่ยวควรเน้นการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยว ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวในภูมิภาค สนับสนุนให้มีแผนพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคและระดับจังหวัดปรับปรุงรูปแบบและคุณภาพของสินค้าหัตกรรมพื้นบ้าน และของที่ระลึกสนับสนุนให้มีสถานีบริการผู้โดยสารขาออกทางอากาศในเมืองที่รองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในโอกาสต่อไป

วรรณพร วณิชชานุกร (2540, หน้า 65-67) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสรุปได้ ดังนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวควรคำนึงถึง 4 ด้าน คือ การบริหาร ควบคุม และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว บทบาทเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว บทบาทของมัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่น นอกจากนี้ วิชัย เทียนน้อย (2528, หน้า 260-262) ได้กล่าวถึงมาตรการและแนวทางในการพัฒนาท่องเที่ยว สรุปได้ 3 ลักษณะ คือ การบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบริการท่องเที่ยว และส่งเสริมการท่องเที่ยว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่แต่ละแห่งจะต้องมีการจัดการบริหารพื้นที่หรือสถานที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์กับทุกฝ่าย ทั้งคนในชุมชน นักท่องเที่ยวและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้มีประเด็นที่ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษอีกหลายประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ความปรารถนาหรือความต้องการของผู้มาท่องเที่ยว ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องทราบถึงความต้องการและบริการการท่องเที่ยวของคนส่วนใหญ่ในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต วิชาการทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทานสามารถนำมาประยุกต์ได้ในกรณีนี้ สถานที่ท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่และสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ อาจดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ (ที่เป็นนักวิชาการทางสังคมศาสตร์และค่อนข้างจะเป็นผู้สูงอายุ)ได้มาก ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวประเภทสวยงามตามธรรมชาติ จะดึงดูดนักท่องเที่ยวคนในประเทศและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เป็นคนในวัยหนุ่มสาวได้มากกว่า อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวโน้มของสถานที่ท่องเที่ยวประเภทหลัง จะดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้นในอนาคต เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการเห็นภาพสิ่งแวดล้อมในยามพักผ่อนที่แตกต่างไปจากความจำเจของสถานที่ทำงานประจำซึ่งตั้งอยู่ในเมือง

ประการที่สอง ความสามารถในการใช้บริการของผู้มาท่องเที่ยว ควรมีกำหนดค่าธรรมเนียมค่าใช้จ่ายหรือซื้อบริการที่สมเหตุสมผล การตั้งค่าธรรมเนียมการใช้หรือซื้อบริการไว้

สูงหรือซ้ำซ้อน เป็นต้นว่า เก็บค่าผ่านประตูทุกครั้งที่ใช้บริการแต่ละประเภท ราคาอาหารและที่พักสูงเกินควร สิ่งเหล่านี้อาจเป็นเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวเปลี่ยนใจไปใช้บริการของสถานที่อื่นที่ถูกกว่าและต้องเหมาะสมกับระดับรายได้ที่มี

ประการที่สาม ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง ปัจจัยนี้มีความสำคัญมากในการพัฒนาการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ไกลเกินไป ถึงแม้การคมนาคมสะดวกหรือสถานที่ท่องเที่ยวตั้งอยู่ใกล้แต่มีความลำบากในการเข้าถึง ย่อมทำให้ผู้ท่องเที่ยวเกิดความท้อแท้ที่จะไปใช้บริการ ทั้งนี้เว้นเสียแต่ว่าสถานที่นั้นจะมีสิ่งดึงดูดหรือท้าทายนักท่องเที่ยวเป็นพิเศษ เช่น การปีนเขาเพื่อพิชิตให้ถึงยอดเขา การล่องแก่งและการบุกป่าผจญภัย

ประการที่สี่ ความสามารถที่จะรับได้ของสถานที่ แม้สิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งสามประเภทดังกล่าวแล้วจะได้รับการพิจารณาว่ามีความเหมาะสมอย่างมาก แต่ถ้าความสามารถที่จะรับได้ของสถานที่ที่จะถูกพัฒนามีต่ำ ย่อมทำให้การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีความยากลำบาก ซึ่งสามารถพิจารณาได้เป็น 3 ประการ คือ

1. ความสามารถรองรับได้เชิงกายภาพ หมายถึง สภาพทางกายภาพของสถานที่ที่เอื้ออำนวย ต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ตามความประสงค์ของเจ้าของหรือผู้จัดการ การพัฒนาให้มีพื้นที่ราบเพื่อให้มีลักษณะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแบบภูเขา มีถ้ำและน้ำตก คงเป็นไปได้ยาก ทำนองเดียวกันการจะเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศที่เป็นป่าเขาให้เป็นที่ราบหรือเป็นชายหาดก็ทำได้ลำบากเช่นกัน

2. ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม หมายถึง ความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถรองรับหรือบริการแก่ผู้มาเที่ยวจำนวนสูงสุด โดยปกติสถานที่ท่องเที่ยวประเภทชายหาดและเกาะแก่งมีความสามารถที่จะรับได้ทางสังคมสูง และสถานที่ท่องเที่ยวประเภทป่าเขา จะมีความสามารถในลักษณะเดียวกันค่อนข้างต่ำ อย่างไรก็ตามคงต้องพิจารณาประกอบด้วยว่า สิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะอย่างไร

3. ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา หมายถึง ความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในแต่ละบริเวณ ใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้ต้อการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาที่เกิดจากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว (Fennell, 1999; Stankey Cole Lucus etal, 1985 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542, หน้า 52)

นอกจากนี้การบริหารการจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องมีการนำแนวคิดส่วนผสมทางด้านการตลาดเข้ามาบูรณาการจัดการท่องเที่ยวด้วยเพื่อให้ดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จ คือ

ประการที่หนึ่ง ช่องทางในการส่งสินค้า เช่น เรือสำราญ การได้ชื่นชมกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

ประการที่สอง ช่องทางในการส่งสินค้า ได้แก่ บริษัทตัวแทนนำเที่ยว

ประการที่สาม ราคาของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ราคาตั๋วค่าเข้าชมและค่าเดินทางในการเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น

ประการที่สี่ กิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจในผลิตภัณฑ์ ซึ่งก็คือการโฆษณาประชาสัมพันธ์

ประการที่ห้า สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับสถานที่จำหน่ายสินค้า ได้แก่ บริษัทตัวแทนนำเที่ยว สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตและบริโภค ได้แก่ ที่พักของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ประการที่หก กระบวนการในการซื้อ เช่น การค้นหาข้อมูลและการเลือกผลิตภัณฑ์

ประการที่เจ็ด สิ่งที่ให้มาพร้อมกับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เช่น อาหารและที่พัก

ประการที่แปด การเข้าร่วมในการดำเนินงานหรือร่วมประสบการณ์ ได้แก่ การร่วมกันหรือปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ผู้ที่มาท่องเที่ยวและกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอทางการท่องเที่ยว (Burke and Resnick, 1991; Middleton, 1994; Regional Experts Strategies,1986 อ้างอิงใน มนัส สุวรรณ, 2538, หน้า 67)

การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งคนในชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยการใช้วิธีการจัดการแบบบูรณาการที่หลากหลาย ทั้งในเรื่องทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีนโยบายของรัฐเป็นสิ่งผลักดัน (Clark and Stankey, 1979; Butler,1998; Richies and Goelder, 1987 อ้างอิงในบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542, หน้า 71) ในการดำเนินการตามแผนที่ได้มีการวางไว้ให้ประสบผลสำเร็จและก่อให้เกิดความยั่งยืนทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ของชนรุ่นหลังที่จะได้รับรวมทั้งไม่ก่อให้เกิดผลเสียที่ต้องให้คนรุ่นหลังมาแก้ไข ในปัจจุบันการดำเนินการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวได้มีการคำนึงถึงความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวอย่างมาก ความยั่งยืนที่กล่าวถึง ได้แก่

ประการที่หนึ่ง ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องอยู่ในอัตราที่บริหารการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยคนในชุมชนหรือประเทศและผลตอบแทนต้องตกอยู่กับตนในประเทศให้มีความยุติธรรมต่อทุกคนและทุกอาชีพ ถ้าหากว่าการเจริญเติบโตเร็วเกินไปอาจทำให้สิ่งที่รองรับนักท่องเที่ยวด้านต่างๆไม่พร้อม เช่น โครงสร้างพื้นฐานและการให้บริการอาจมี

ผลทำให้นักท่องเที่ยวหงุดหงิดไม่พอใจจนขาดความนิยม ทำให้มีผลต่อเศรษฐกิจในระยะยาว การท่องเที่ยวยังมีผลทำให้คนหันมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวจนทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่นๆ เช่น ภาคเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม นอกจากนี้การเติบโตต้องมีการอาศัยวัสดุอุปกรณ์ แรงงานและผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นผลทำให้เงินตราไหลออกนอกประเทศ

ประการที่สอง ความยั่งยืนทางด้านสังคม การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากและรวดเร็วเกินไป ทำให้มีผลกระทบรุนแรงต่อชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น การจ่ายเงินอย่างง่ายดายของนักท่องเที่ยวซึ่งมีกำลังซื้อสูงกว่าคนในท่องถิ่น การใช้ชีวิตที่หรูหราหรืออย่างอิสระ อาจดึงดูดใจให้คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นหลงไหลต่อเงินทองหรือความสำราญที่หาได้ง่ายๆ ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา มีการละทิ้งคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งอาจนำไปสู่ความล่มสลายทางโครงสร้างวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนมีทัศนคติไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวว่าเป็นตัวการทำให้สังคมเสื่อม

ประการที่สาม ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม อาจเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นๆเสียเอง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวที่มากเกิน ความสกปรกรกรุงรังและอื่นๆ การเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการพังทลายอย่างถาวรต่อหน้าดิน หาดทราย ชายทะเล การสูญเสียสภาพภูมิทัศน์ การก่อสร้างหรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำวงจรทางธรรมชาติเกิดความแปรปรวน การที่มีการท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆแล้วมีการเอาพรรณไม้ออกไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่เปราะบางในพื้นที่บางแห่งไป นอกจากนี้กิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ก่อให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่น ของเสีย อาหารเหลือและขยะ จนทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก (Keating, 1993; Redclft, 1987; Swarbrooke, 1999; World Commission on Environmental and Development, 1987 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542, หน้า 72)

ประการที่สี่ ความยั่งยืนทางด้านวัฒนธรรม ต้องมีการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการวางแผนการจัดการและควบคุม อาจจะทำให้มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ยิ่งกว่านั้นการมีปฏิสัมพันธ์กันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบมาจากนักท่องเที่ยวที่มากจากต่างสถานที่ แตกต่างบุคลิกลักษณะ ประเพณีและอื่นๆ ถ้าหากว่าวัฒนธรรมของคนและแหล่งท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงเหมือนกันหมด จะทำให้เอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่นได้สูญหายไป จนอาจไม่สามารถ

ฟื้นคืนกลับมาได้ ก็จะทำให้เกิดความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ (Mowforth and Munt, 1998; Quarrie, 1992 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542, หน้า 73)

การพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนา รวมถึงการปรับปรุงองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อมาตรฐานการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชน กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผลจะวางเป้าหมายชัดเจนในการที่จะปรับปรุงสิ่งจำเป็นพื้นฐาน ตลอดจนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการวางแผนอาจก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบ เช่น การถดถอยของสภาพสิ่งแวดล้อม การรวมอำนาจ และการควบคุมอำนาจจากส่วนกลาง โดยมีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้

แนวคิดทางด้านภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวโดยเฉพาะประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ การกระจาย รูปแบบ ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นบนพื้นดินและพื้นที่ ในส่วนการศึกษาทางด้านภูมิศาสตร์นั้นให้ความสนใจที่จะให้คำจำกัดความเกี่ยวกับแบบจำลองของกระบวนการที่เกิดขึ้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้มิติทางภูมิศาสตร์ในทฤษฎีขึ้นมา ซึ่งในการศึกษาทางด้านภูมิศาสตร์ที่ผ่านมาได้มีการพยายามสร้างแบบจำลองขึ้นมา เพื่อใช้ในการศึกษาทางด้านภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว ได้ถูกนำมาเสนอแนะนำมาใช้อธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนในการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งแนวคิดที่ถูกกล่าวมากที่สุด คือ แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของ (Butler, 1980 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542, หน้า 73) นักภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว ได้กล่าวไว้ว่าในการศึกษาถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆนั้น จะต้องอยู่ในขั้นตอนวิวัฒนาการ 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจ (Exploration) เกิดขึ้นโดยการนักค้นพบกลุ่มเล็กๆ เป็นการค้นพบที่ไม่เป็นพิธีการ ยังไม่มีความสะดวกสบายใดๆ ในขั้นตอนนี้ สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวมักจะไม่ถูกเปลี่ยนแปลงโดยนักท่องเที่ยวแต่อย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 ช่วงเกี่ยวพัน (Involvement) เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวและประชาชนที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นเดินทางเข้าสู่พื้นที่บริเวณนั้นมากขึ้น พร้อมกับมีการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการในบริเวณดังกล่าวด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development) เป็นช่วงที่มีการพัฒนาอย่างมากที่สุด มีสาธารณูปโภคที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น ตอบสนองความต้องการของตลาดนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 ความเป็นปึกแผ่น (Consolidation) ในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีความชัดเจนในเชิงธุรกิจมากขึ้น มีย่านธุรกิจที่แบ่งแยกพื้นที่ออกเป็นแหล่งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับการ

พัฒนาอย่างดีและชัดเจน บรรดาสาธารณูปโภคเก่าๆของพื้นที่เดิมที่ถูกเปลี่ยนแปลงไปเกือบทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 5 หยุดนิ่ง (Stagnation) เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวมากที่สุดและบางครั้งอาจมีการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการสร้างสภาพธรรมชาติเทียมขึ้นทดแทน และจากการที่นักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นกว่าขั้นที่ 4 จึงอาจเกิดปัญหาทางสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ในแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นเสื่อม (Decline or Rejuvenation) เป็นขั้นตอนสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีความเสื่อมโทรมลง สาธารณูปโภคและการบริการล้าสมัยไม่เหมาะกับสมัยนิยม นักท่องเที่ยวหายไป ที่พักต่างๆที่มีอยู่จะเปลี่ยนแปลงกลายเป็นคอนโดมิเนียม บ้านเพื่อการพักผ่อนถาวรของผู้สูงอายุ การตั้งถิ่นฐานที่มิใช่เพื่อการท่องเที่ยว การศึกษาการพัฒนาของการท่องเที่ยวหรือขั้นตอนในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากแนวคิดของ Butler นั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อแหล่งท่องเที่ยวเริ่มมีการถูกค้นพบและเริ่มมีการพัฒนาเกิดขึ้นเมื่อใด ผลกระทบของการท่องเที่ยวก็จะเกิดขึ้นตามมาด้วยเช่นกัน ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย โดยแนวคิดดังกล่าวนี้มีผู้นำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับผลกระทบด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

i.5531160
24 ต.ย. 2554
สำนักหอสมุด
G
155
.T5
ส732ก
2554

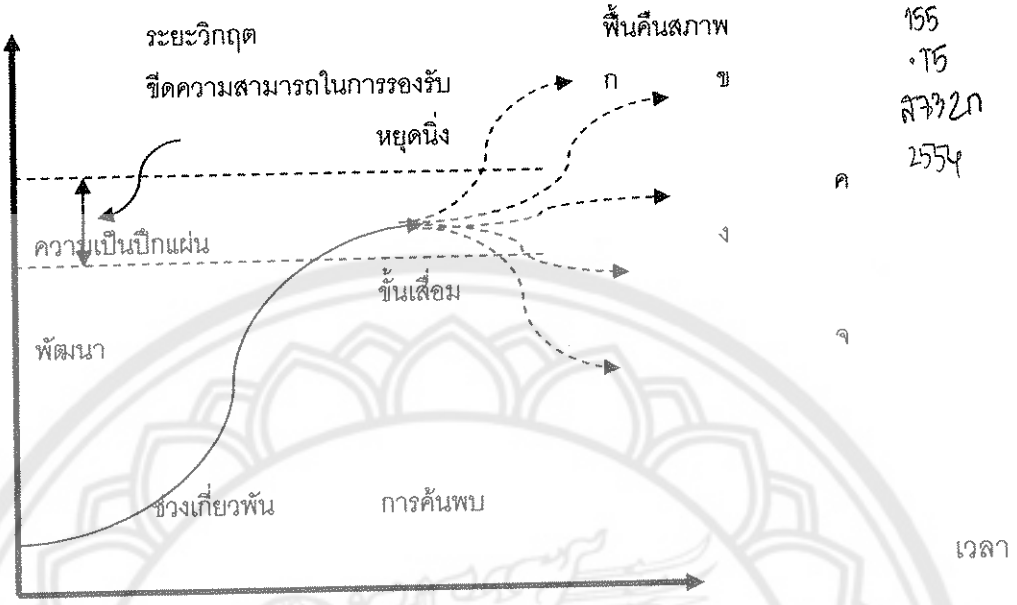

ภาพ 2 แสดงวงจรการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว

ที่มา: Butler, 1980

ต่อมา Doxey (1985) ได้นำเสนอผลงานโมเดล ดัชนีการรบกวน (Irritation index) ขึ้นมา โดยโมเดลนี้ได้แสดงออกถึงการแสดงออกของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงไปเมื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้มีการพัฒนาขึ้นโดยการแสดงออกของประชาชนในท้องถิ่นจะปรากฏให้เห็นได้อยู่ 4 ระยะดังนี้

ตาราง 3 แสดงดัชนีการรบกวนของ Doxey

ช่วงระยะ	ทัศนคติคนในชุมชน	ลักษณะเฉพาะ
ระยะที่ 1	ช่วงพึงพอใจ (Euphoria)	• นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อยมาก • นักท่องเที่ยวมีการสำรวจพร้อมกับชุมชนท้องถิ่น • คนในชุมชนยินดีต้อนรับการท่องเที่ยว • ถูกจำกัดทางด้านการค้ากิจกรรมการท่องเที่ยว
ระยะที่ 2	ช่วงของความเฉยชา (Apathy)	• นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้น • นักท่องเที่ยวถือว่าเป็นผู้ที่คุ้นเคยจากคนในชุมชน • มีความสัมพันธ์กันระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเป็นแบบแผนมากขึ้น
ระยะที่ 3	ช่วงการรบกวน (Annoyance)	• การท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างมาก • ทำให้เกิดความยุ่งยากเพิ่มขึ้นเกิดความรู้สึกกังวลเกี่ยวกับผล ประโยชน์จากภายนอก • มีการแข่งขันเพิ่มขึ้นเพื่อทรัพยากรระหว่างนักท่องเที่ยวกับ คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
ระยะที่ 4	ช่วงเกิดความขัดแย้ง (Antagonism)	• มีการแสดงออกถึงความรู้สึกที่ไม่พอใจจากท้องถิ่น • ความพยายามฟื้นฟูข้อจำกัดที่ทำให้เกิดความเสียหายและการท่องเที่ยวหายออกไป

ที่มา: Doxey, 1975

ช่วงระยะที่ 1 ช่วงพึงพอใจ (Euphoria) เป็นช่วงเริ่มแรกของการพัฒนาการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาในพื้นที่ นักท่องเที่ยวเปรียบเสมือนสิ่งแปลกใหม่สำหรับชุมชนท้องถิ่น และสร้างรายได้ให้แก่พื้นที่แหล่งท่องเที่ยว การวางแผนในการควบคุมด้านต่างๆน้อยมาก ช่วงของความเฉยชา (Apathy) เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เริ่มมีการพัฒนาขึ้นในพื้นที่ สร้างทั้งงาน ส่งเสริมการค้า สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ ประชาชนบางส่วยให้ความสำคัญผู้มาเยือน และมีประชาชนมีความรู้สึกเฉยชาต่อการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ช่วงการรบกวน (Annoyance) เป็นช่วงที่การท่องเที่ยวใกล้ถึงจุดอิ่มตัว การพัฒนายังมีการเจริญเติบโตต่อไปอีก ปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวเริ่มเกิดเพิ่มมากขึ้นโดยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกกังวลกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการ

ท่องเที่ยว ช่วงเกิดความขัดแย้ง (Antagonism) เป็นช่วงที่ชุมชนเริ่มแสดงออกถึงความไม่พึงพอใจเพราะการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบทางด้านต่างๆเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งปัญหาต่อประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นรู้สึกไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวและทำให้เกิดการต่อต้านการท่องเที่ยว โดยมองว่านักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว เป็นตัวสร้างปัญหาและผลกระทบต่อพื้นที่ ถึงแม้ว่าโมเดลของ Doxey จะแสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องประสบกับขั้นตอนทั้ง 4 ที่กล่าวมาแล้ว

โมเดลของ Doxey นี้สามารถที่จะแสดงให้เห็นว่า ในการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องผ่านระยะเวลาทั้ง 4 ช่วง ดังกล่าวมาแล้ว แต่โมเดลนี้ก็ก็มีจุดอ่อนหลายประการและผู้ให้การโต้แย้งออกมาในประเด็นที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว โมเดลนี้แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยวต้องเป็นไปตามทฤษฎีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ความสัมพันธ์ของคนนั้นค่อนข้างที่ซับซ้อน ไม่สามารถอ้างอิงได้ตามทฤษฎี เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นท่าทีแสดงออกของประชาชนในท้องถิ่นนั้นไม่อาจจะเป็นไปในทางลบเสมอไป ประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาจมีการแสดงออก หรือท่าทีไปในทิศทางบวกก็เป็นไปได้ และในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นก็อาจมีการวางแผนรับมือป้องกันและควบคุมผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอาจทำให้ช่วงของความขัดแย้งในดัชนีการรบกวนไม่เกิดขึ้นตามมาก็สามารถเป็นไปได้ (Williams, 1998 อ้างอิงในมนัส สุวรรณ, 2538 หน้า 69)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิต

วิถีชีวิต เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของสมาชิกส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชน ที่พิจารณาได้จากองค์ประกอบดังนี้

1. บทบาท ที่สมาชิกแสดงออกมา ตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล สถาบัน องค์กร และชุมชน โดยที่แต่ละปัจเจกอาจมีหลายบทบาทเมื่อทำหน้าที่อยู่ต่างสถานที่และเวลา หรือแม้แต่เวลาและสถานที่เดียวกัน เปรียบเสมือน ครูใหญ่ทำหน้าที่ในโรงเรียนที่มีลูกชายของตนเรียนอยู่ และมีคุณแม่เป็นครูในสังกัดโรงเรียนนี้ด้วย

2. โครงสร้างและหน้าที่ของสมาชิก ที่ย่อมเป็นไปตามความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และระหว่างสถาบัน องค์กร และชุมชน ที่จะมีเป้าหมายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แต่เมื่อชุมชนใดมีผลประโยชน์เหลื่อมซ้อนกันในเชิงได้เปรียบเสียเปรียบกัน สถานการณ์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปในทางลบได้ถ้าปราศจากการประนีประนอมกัน และอาจส่งผลกระทบต่อการทำลาย โครงสร้างและหน้าที่ของอีกชุมชนหนึ่งที่ไม่สามารถปกป้องตนเองได้

4. การกำหนดเงื่อนไขของความสัมพันธ์ ในลักษณะเครือญาติ เพื่อน เครือข่าย คู่ค้าขาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์รวมกัน หรือคู่แข่งขันกัน

5. การกำหนดข้อตกลง กฎเกณฑ์ทางสังคม ที่อาจพัฒนาขึ้นเป็นระเบียบ บรรทัดฐานทางสังคม ประเพณี และกฎหมายที่มีบทบังคับ

6. มีการสร้างกลไกทางสังคม เป็น Law enforcement ที่มีพลังและอำนาจบังคับใช้กฎเกณฑ์ ดังกล่าว ในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม กลไกทางสังคมที่มีอำนาจและเป็นพลังของตัวแทนของ สมาชิก สถาบัน องค์กร และชุมชน ทั้งประเภท Law enforcement ที่มีขอบเขตการบังคับใช้ที่มีวงกว้างแตกต่างกัน ตามอำนาจที่หนุนหลังกลไกนั้น ๆ ทั้งอำนาจที่น่าเชื่อถืออย่างเป็นเหตุเป็นผล หรืออำนาจที่นอกเหนือการควบคุมทางธรรมชาติ (Super Natural Power)

วิถีชีวิตของแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกัน แต่ที่เหมือนกันคือการทำหน้าที่ของกลไกทางสังคมที่แฝงไปด้วย ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติที่พัฒนาขึ้นเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติ ส่วนข้อห้าม (Taboo) และกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติก็กลายเป็นบรรทัดฐาน (Norms) ที่ถ่ายทอดเรียนรู้สืบต่อกันมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น นิทานปะรำปะรา การละเล่น ละคร เพลงพื้นบ้าน ลิเก ซอ จ้อย (ออกเสียงทางภาคเหนือเป็น จ๊อย) ลำตัด งิ้ว บัลเล่ต์และอาจมีสัญลักษณ์แทนตัวอักษร แต่สะท้อนความเชื่อหรือข้อห้ามได้ชัดเจน โดยอาจอาศัยความเชื่อ เรื่อง ผี และสิ่งเหนือธรรมชาติมาเป็นกลไกในการควบคุมพฤติกรรม

ชุมชนย่อมมีวิธีการจัดการความรู้ด้วยตนเอง ความรู้ระดับชุมชน มักเรียกกันว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อาจจำแนกได้หลายสาขาตามประเภทขององค์ความรู้ ซึ่งเนื้อแท้ขององค์ความรู้คือ ความเป็นธรรมชาติ หรือธรรมชาติวิทยา เพียงแต่นักวิชาการมาคิดแตกย่อยเป็นสาขาต่าง ๆ เช่น สาขาหลักๆ ได้แก่ สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้ ยังมีการแยกแยะองค์ความรู้ย่อยเหล่านี้ ออกเป็น เฉพาะด้าน เช่น สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ อาจจำแนกเป็น ของคน พืช สัตว์ ถ้าพิจารณาจาก คน ก็คงดูได้จากสาขาทางการแพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ เทคนิคการแพทย์ ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เส้นผมประสาท ลงไปถึงส้นเท้า ก็ได้ แต่สาขาใดจะสำคัญกว่ากัน นั้น ย่อมขึ้นกับบริบทและมิติที่พิจารณากัน อย่างไรก็ตาม ทุกองค์ความรู้ย่อมมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งวิถีชีวิตของชุมชน ต้องพึ่งพาความเชื่อมโยงเหล่านี้ด้วยความเข้าใจที่ปราศจากความเย่อหยิ่งแต่เอื้ออาทรต่อกัน (อนุรักษ์ ปัญญานุวัฒน์, 2534, หน้า 16-17)

นักอนาคตวิทยาชาวอเมริกัน Alvin Toffler เสนอแนวคิดที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า วิถีการดำเนินชีวิตของพลโลกนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากยุคแห่งคลื่นลูกที่หนึ่ง "เกษตรกรรม"ไปสู่ยุคแห่งคลื่นลูกที่สอง "อุตสาหกรรม" และปัจจุบันกำลังอยู่ในยุคคลื่นแหล่งลูกที่

สาม คือ "เทคโนโลยีสารสนเทศ" (IT – Information Technology) อันเป็นยุคที่โลกเสมือนถูกย่อให้เล็กลงและมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันยิ่งขึ้นในแง่ของการรับข้อมูลข่าวสาร อานุภาพของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคม ทั้งโดยอาศัยสัญญาณดาวเทียมและระบบคอมพิวเตอร์ข้ามชาติ บันดาลให้คนทั้งโลกตกอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) สามารถรับรู้ข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่างๆที่เกิดขึ้น ณ มุมใดมุมหนึ่งของโลกได้เกือบจะพร้อมๆกัน ในเวลาไล่เลี่ยกันกับเหตุการณ์หรือความเคลื่อนไหวนั้น ไม่ว่าจะเรื่องร้ายเรื่องดี

วิถีชีวิตของคนไทยนับแต่อดีตอันไกลโพ้นจนถึงปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจากชีวิตในระบบเศรษฐกิจเพื่อการยังชีพมาสู่เศรษฐกิจการตลาด จากระบบสังคมเกษตรมาสู่ระบบสังคมอุตสาหกรรมและสารสนเทศด้วยเช่นกัน การเกษตรที่พัฒนาไปจนถึงการตัดต่อพันธุกรรม (GMO) ก็ได้เดินทางมาถึงสังคมไทยแล้ว หากแต่ยังคงเป็นการเปลี่ยนแปลงและการค้นพบที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการชี้แจงให้เข้าใจ และไม่ได้เป็นผู้เลือกเช่นที่เคยเป็นมาในอดีต

จากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดทุนนิยมไปสู่การพัฒนาคน โดยมุ่งเน้นการฟื้นฟูสภาพสังคมชนบท การพัฒนาการเกษตรควบคู่กับอุตสาหกรรม การหันไปหาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อธำรงรักษามรดกวัฒนธรรมเก่าแก่ และเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งประเด็นเชิดชูวัฒนธรรมพื้นบ้านให้ดูโดดเด่นเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ชาติ ซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ยากยิ่งในสังคมที่มีผลประโยชน์ทางธุรกิจการค้าโยงใยอยู่เบื้องหลังแทบทุกวงการ
ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ จุดใดจุดหนึ่งในโลกไม่ว่าจะแง่มุมใด สามารถส่งผลกระทบไปยังทุกภูมิภาคได้ในเวลาไม่ช้านาน การพัฒนาทั้งหลายจึงไม่อาจปลอดจากสิ่งแทรกภายนอก และยากยิ่งที่จะไม่ถูกแทรกแซง รัฐและพลเมืองจึงต้องมีกำลังใจที่กล้าแข็งมากที่จะยืนหยัดทำตามอุดมการณ์เพื่อวันข้างหน้าที่ดีกว่าของอนุชนรุ่นหลัง (กฤษณา วงษาสันต์, 2542, หน้า 195-198)

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของโลก การท่องเที่ยวเป็นช่องทางในการสร้างรายได้และการหมุนเวียนของเงินตราระหว่างประเทศ และในขณะเดียวกันเริ่มเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่า การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้กับท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างมากมาย อิทธิพลของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบทาง ด้านสังคมและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวนั้น มีความแปรเปลี่ยนและแตกต่างระหว่างประชาชนและแหล่งท่องเที่ยว สาเหตุที่ก่อให้เกิดความแตกต่างเกิดจาก อิทธิพลของกิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลโดยตรงหรือทางอ้อมต่อพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวได้มีการพบปะหรือติดต่อสัมพันธ์กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวระดับใด

นักท่องเที่ยวย่อมนำเอาวิธีการแต่งกาย ภาษา การรับประทานอาหาร และความรู้สึกนึกคิดเข้ามาสู่ชุมชนและแสดงพฤติกรรมในเรื่องต่างๆ ต่อชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวยังมีผลกระทบด้านสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลเสียต่อน้ำ อากาศ หรือทำให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การระดมเงินลงทุน การสร้างงาน การสร้างรายได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนได้รับอิทธิพลของกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลกระทบดังกล่าวจะแสดงออกในรูปของการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมการดำเนินชีวิตของประชาชนทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Pearce, 1981, p.107 อ้างอิงใน วรรณา วงษ์วานิช, 2539, หน้า 113) และเมื่อแหล่งท่องเที่ยวเริ่มได้รับความนิยม มีการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวในบริเวณนั้นมากขึ้น Mathieson Alisterand Geoffrey Wall ให้ความเห็นว่าการเข้ามาของนักท่องเที่ยวอาจเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนี้ (วรรณา วงษ์วานิช, 2539, หน้า 113)

1. มลภาวะทางสถาปัตยกรรม (Architectural Pollution) เกิดจากความพยายามในการจัดสร้างแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ให้มีแหล่งบริการต่างๆ เช่น โรงแรมที่ใหญ่โตโดดเด่นแตกต่างกัน รวมทั้งเกิดเกิดปัญหาจากบรรดาสาธารณูปโภคต่างๆ ไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดทัศนอุจาด (Visual Pollution) ความงดงามสอดคล้องกันทางสถาปัตยกรรม

2. การพัฒนาและขยายตัวในลักษณะเส้น (Ribbon Development and Sprawl) เกิดจากความพยายามในการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้ได้รับผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ให้ได้มากที่สุด เช่น อยู่ริมทะเล ก็จัดสร้างสถานที่ตากอากาศชายทะเลตลอดแนว การพัฒนาลักษณะดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ด้อยคุณภาพและไม่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต

3. โครงสร้างพื้นฐานรับภาระมากเกินไป (Overloading of Infrastructure) เกิดจากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่สามารถให้บริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการแก่นักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่นได้อย่างเพียงพอจะเกิดปัญหามลภาวะในสิ่งแวดล้อม และปัญหาสุขภาพของผู้อยู่อาศัย

4. การแบ่งแยกของผู้ที่อาศัยในท้องถิ่น(Segregation of Local Residents) เกิดจากการแบ่งแยกของผู้ที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว เพราะการเข้ามาใช้บริการในสถานบริการหรือสาธารณูปการในโซนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมักใช้ค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าปกติเพื่อนักท่องเที่ยว ซึ่งไม่เหมาะกับคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นจึงเลือกสรรที่ใช้บริการที่สะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าอีกทั้งสภาพทางกายภาพของโซนท่องเที่ยวกับกลุ่มที่อยู่อาศัยของคนในท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน จุดแบ่งแยกมักจะเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มแบ่งแยกทางเศรษฐกิจ ผลทางอ้อมที่ตามมาคือ จะเกิดการแบ่งแยกทางกายภาพด้วย

5. การจราจรติดขัด (Traffic Congestion) มักเกิดขึ้นเมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาใช้บริการยังแหล่งท่องเที่ยวด้วยเส้นทางเดี่ยวกันนอกจากผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวนี้แล้ว Alister and Wall ได้กล่าวไว้ใน "Tourism: Economic, Physical and Social Impact" ว่าปัญหาความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวที่สำคัญมี 3 ประการ คือ (วรรณา วงษ์วานิช, 2539, หน้า117)

5.1 ปัญหาการรั่วไหลของรายได้ที่เพิ่มขึ้น และที่ควรตกแก่ระบบเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยว

5.2 ความแตกต่างของประชาชนในท้องถิ่นในการได้รับผลประโยชน์ในด้านรายได้และการมีงานทำ

5.3 ปัญหาการเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพและราคาที่ดิน ปัญหาและความสูญเสียอื่นๆ รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับความไม่มีเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจท้องถิ่น เนื่องจากการมุ่งพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวมากเกินไป ความไม่สมดุลย์กันของรายได้ของหน่วยงานท้องถิ่นที่ได้จากการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมต่างๆ กับค่าใช้จ่ายในการจัดหาบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นนอกจากนี้ Young (1973) กล่าวถึง การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบที่มีต่อสังคมกล่าวไว้ 5 ประการคือ

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวภายในประเทศรวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นด้วย ให้ได้ประโยชน์ได้เท่ากัน

2. การท่องเที่ยวให้เกิดงานต่างๆ ขึ้นมา โดยเฉพาะงานสำหรับแรงงานประเภทที่ไม่ต้องอาศัยฝีมือและความชำนาญทำให้การว่างงานมีน้อยลง

3. การท่องเที่ยวสามารถเป็นนโยบายหลักของการพัฒนาภาค โดยมีจุดมุ่งหมายหลักที่ก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างพื้นที่ที่เป็นอุตสาหกรรมหนักกับพื้นที่ที่ไม่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมของประเทศ

4. การท่องเที่ยวเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมอื่นๆ ได้ เช่น งานหัตถกรรมต่างๆ สินค้าประเภทเครื่องหนัง เสื้อผ้า เพชรพลอย เครื่องแก้ว อาหารเครื่องดื่ม เครื่องมือเกี่ยวกับนันทนาการ เป็นต้น กล่าวคือการท่องเที่ยวจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตหรือที่เรียกว่า Multiplier Effect เพราะเมื่อมีการใช้จ่ายเกิดขึ้นครั้งหนึ่งจะก่อให้เกิดรายได้แก่ คนบางกลุ่มหรือกิจกรรมบางประเภท บุคคลหรือกิจกรรมที่ได้นำรายได้ส่วนหนึ่งไปใช้จ่ายต่อไป และก่อให้เกิดการใช้จ่ายต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งเมื่อรวมการใช้จ่ายรอบต่างๆ มีมูลค่าสูงกว่าการใช้จ่ายในครั้งแรกหลายเท่า

5. การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อาจส่งเสริมให้เกิดภาพพจน์ที่ดีของประเทศในสายตาชาวโลก และยังทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านอื่นๆ อีกเป็นอันมาก

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2539, หน้า 32-41) กล่าวไว้ว่า เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ ย่อมมีการติดต่อสัมพันธ์กับคนในท้องที่ และมีผลตามมาทั้งด้านดีและด้านลบ แม้ว่าผลกระทบด้านนี้จะเป็นเรื่องยากที่จะกล่าวถึง เพราะไม่มีตัวเลขและข้อมูลที่ชัดเจนสนับสนุน บางเรื่องมีลักษณะเป็นนามธรรม กว่าจะปรากฏให้เห็นผลเสียต้องใช้เวลานาน แต่ผลที่เกิดขึ้นก็มักส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้าง และเอกลักษณ์ของสังคม บางเรื่องเมื่อเกิดขึ้นแล้วแก้ไขยาก ผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม อาจเกิดขึ้นได้เป็น 2 ด้าน คือ

1. ผลกระทบด้านดี

1.1 มาตรฐานการครองชีพดีขึ้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้มาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นดีขึ้น สืบเนื่องจากผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ และกระจายโอกาสการจ้างงานไปสู่คนในท้องถิ่นมากขึ้น

1.2 ความสะดวกสบายจากกิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ในแหล่งท่องเที่ยว คนในท้องถิ่นย่อมได้รับประโยชน์จากกิจการน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ และอื่น ๆ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว กิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการส่วนใหญ่จะพัฒนาขึ้นมาเพื่อคนในท้องถิ่นนั้นเป็นหลักสำคัญ ส่วนนักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์จากกิจการในลักษณะของผลพลอยได้ แต่สำหรับประเทศที่ยากจนกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา อาจมีลักษณะตรงข้าม ท้องที่หลายแห่งชาวบ้านไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเพียงพอที่จะลงทุนในกิจการสาธารณูปโภค แต่หากมีนักท่องเที่ยวไปเยือนมากก็จะมีแรงกระตุ้นให้รัฐบาลหรือนักธุรกิจลงทุนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นประการสำคัญ ส่วนคนในท้องถิ่นที่มีโอกาสได้ใช้บริการถือเป็นผลพลอยได้

1.3 การเดินทางท่องเที่ยวจะช่วยให้เกิดสันติภาพแห่งมวลมนุษย์สหประชาชาติได้เคยประกาศให้ปี ค.ศ. 1967 เป็นปีการท่องเที่ยวสากล และกำหนดคำขวัญว่า "การท่องเที่ยวเป็นหนทางไปสู่สันติภาพ" (Tourism is a Passport to Peace) เมื่อมีการเดินทางไปยังท้องที่ต่าง ๆ ผู้คนมีโอกาสสังสรรค์ร่วมกิจกรรมกัน ย่อมจะทำให้ผู้คนที่มาจากสังคมที่แตกต่างกันได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด ได้เห็นและมีโอกาสใช้ชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกันและกัน ต่างฝ่ายจะต่างมีโอกาสถ่ายทอดและรับความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

1.4 การท่องเที่ยวจะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากร นันทนาการวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี นาฏศิลป์ การละเล่น ฯลฯ ของท้องถิ่นทำให้เกิดความต้องการที่จะค้นคว้า อนุรักษ์ และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเหล่านี้ ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม

รักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติเอาไว้ได้ และจากการศึกษาของ UNESCO พบว่า การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยส่งเสริมการฟื้นกลับของวัฒนธรรมดั้งเดิม และช่วยให้เกิดการเผยแพร่ไปทั่วโลก

1.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา ทั้งในวงกว้างคือช่วยให้คนมีโลกทัศน์กว้าง ความรู้และประสบการณ์ที่ได้พบเห็นด้วยตนเองนั้นจะมีประโยชน์ สามารถนำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตในสังคมได้ ส่วนในวงแคบนั้น การเดินทางท่องเที่ยวอาจเป็นการจุดชนวนกระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาให้ลึกซึ้งเฉพาะเรื่องเฉพาะแห่งได้

1.6 การท่องเที่ยวจะช่วยลดปัญหาการอพยพหลั่งไหลเข้าไปแออัดในเมืองหลวง ตามธรรมชาติแล้วมนุษย์มักจะรักถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนของตน หากตนมีโอกาส มีงานอาชีพที่ก้าวหน้าเหมาะสมในภูมิลำเนาย่อมเป็นสิ่งที่ปรารถนา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะเป็นหนทางช่วยลดปัญหาได้ ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นประกอบอาชีพรายย่อย หรือทำอุตสาหกรรมท้องถิ่นอยู่ในครอบครัว เมื่อคนเหล่านี้มีงานทำ มีรายได้ ย่อมไม่อพยพไปแออัดยัดเยียด เสี่ยงต่อโอกาสถูกหลอก และการถูกเอาเปรียบด้านแรงงานในเมือง

1.7 ใช้ทรัพยากรไร้ค่าให้เกิดประโยชน์ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นที่จะนำเอาทรัพยากรส่วนเกินหรือไร้ค่ามาประดิษฐ์คิดค้นเป็นของใช้ ของที่ระลึกในรูปของสินค้าพื้นเมืองจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะเป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัวแล้วยังเป็นการนำเอาทรัพยากรบางประเภทที่เคยถูกทิ้งให้ไร้ค่ามาทำให้เกิดประโยชน์เพิ่มมูลค่า

1.8 เกิดทัศนคติที่ดี ความประทับใจจากการเดินทางท่องเที่ยว จะทำให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อสถานที่นั้น ๆ และนึกถึงอยู่ตลอดเวลา ยามเมื่อมีโอกาสและช่องทางที่จะให้ความช่วยเหลือ ความประทับใจที่เคยมีมาในอดีตก็อาจจะเป็นแรงกระตุ้นให้ตัดสินใจในด้านที่เป็นคุณได้ ซึ่งถ้าหากเป็นการตัดสินใจให้ความช่วยเหลือระดับชาติแล้ว ก็ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศอย่างมากในวงกว้าง

1.9 การลดช่องว่างระหว่างประเทศร่ำรวยกับประเทศยากจน คนมั่งมีในเมืองมาสู่ชนบทจะช่วยให้เกิดความรู้สึกเข้าใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ปัญหาความตึงเครียดระหว่างประเทศจึงหมดไป

1.10 การท่องเที่ยวจะช่วยป้องกันการแทรกซึมบ่อนทำลายจากฝ่ายตรงข้าม คือเมื่อสถานที่นั้นมีผู้คนเข้าไปพลุกพล่าน และหรือผู้คนมีงานอาชีพ มีความเป็นอยู่ที่ดี ก็จะทำให้ผู้ก่อการร้ายไม่มีโอกาสโจมตีรัฐบาลประโยชน์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสังคมนี้ ถึงแม้จะปรากฏในรูปของนามธรรม แต่ก็นับว่าเป็นประโยชน์ที่มีคุณค่าต่อความเป็นมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์นั้นมีความเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพสมบูรณ์ทั้งกายและใจ

2. ผลกระทบด้านลบ

ตามปกติการติดต่อสัมพันธ์กันของคนในชุมชนก็มีความขัดแย้งกันอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อนักท่องเที่ยวซึ่งมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ต่างกันเข้าไปท่องเที่ยวยังท้องที่ใดก็ตาม ย่อมไม่อาจหลีกหนีความขัดแย้งได้ ผลกระทบด้านลบมีประเด็นสำคัญ ๆ คือ

2.1 การมีค่านิยมผิด ๆ ซึ่งอาจเกิดจากการเลียนแบบนักท่องเที่ยว หรือเกิดความเข้าใจผิด เช่น ไม่อยากทำงาน อยากไปเที่ยวแบบนักท่องเที่ยว โดยคนพวกนี้ไม่เข้าใจว่านักท่องเที่ยวนั้นได้ทำงานเก็บเงินเพื่อมาเที่ยว ค่านิยมการอุปโภคบริโภคสินค้าจากต่างประเทศหรือค่านิยมอื่นๆ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ค่านิยมมุ่งเน้นการค้าและวัตถุ เช่น เมื่อถูกขอถ่ายรูปจะเรียกเงิน หรือการหันหลังให้อาชีพเกษตรกรรม และหันไปประกอบอาชีพรับจ้างแทน

2.2 ความสัมพันธ์ในครอบครัว การทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความล่มสลายของความสัมพันธ์ในครอบครัวได้มาก เพราะเป็นการทำงานที่ไม่มีวันหยุดแน่นอน ทำให้ไม่มีเวลาให้กับครอบครัวและมีโอกาสนอกใจคู่สมรส

2.3 ปัญหาศีลธรรม เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปแออัดมากขึ้นเท่าไร ก็มีแนวโน้มจะส่งผลกระทบให้ระดับศีลธรรมต่ำลงเท่านั้น กิจกรรมด้านลบที่มักเกิดขึ้นเสมอ คือ

2.3.1 การเอารัดเอาเรียบนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นประเทศรวยหรือจน นักท่องเที่ยวมักถูกโกง หรือหลอกขายสินค้าที่มีคุณภาพต่ำกว่าราคาเสมอ โดยที่คนในท้องที่ท่องเที่ยวมักจะเล็งเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน และคิดหาทางค้ากำไรเกินควร ซึ่งส่งผลให้เกิดจินตภาพด้านลบแก่แหล่งท่องเที่ยวนั้น

2.3.2 ปัญหาโสเภณี ปัญหาโสเภณีได้ส่งผลกระทบต่อระดับศีลธรรมและภาพพจน์ของประเทศ อีกทั้งยังก่อให้เกิดการแพร่กระจายของโรคเอดส์ ซึ่งนับวันจะมีความรุนแรงยิ่งขึ้น

2.3.3 การพนัน แหล่งท่องเที่ยวที่เปิดเป็นสถานการพนันมักจะมีบุคคลที่มีพื้นฐาน ฐานะทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เข้าไปเล่นการพนัน บางคนเมื่อเล่นการพนันแล้วต้องเสียพนันจนหมดตัว หรือตกอยู่ในภาวะหนี้สินจนถอนตัวไม่ขึ้น ไม่สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ในหลายประเทศได้กำหนดมาตรการห้ามคนในท้องถิ่นเข้าไปเล่นการพนันในสถานพนัน แต่มาตรการก็ยังไม่เด็ดขาดและไม่มีผลในทางปฏิบัติร้อยเปอร์เซ็นต์

2.3.4 สารเสพติด นักท่องเที่ยวจำนวนไม่น้อยที่ตั้งใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเพื่อทดลองสารเสพติด ผลก็คือทำให้การปราบปรามไม่หมด และผู้เสพเองก็ต้องตกเป็นทาสสารเสพติดนั้น สุขภาพร่างกายได้รับอันตรายจากพิษของสารเสพติด มีการประกอบ

อาชญากรรมร้ายแรงเพราะขาดสติ หรือยอมทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งสารเสพติด และบ่อยครั้งที่การขนย้ายสารเสพติดได้กระทำโดยบุคคลที่ปลอมแปลงมาในรูปของนักท่องเที่ยว

2.3.5 อาชญากรรม ในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวชุกชุม คนในท้องถิ่นมีความแตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจกับนักท่องเที่ยวมาก ซึ่งจะเป็นผลให้มีโอกาสเกิดอาชญากรรมได้มาก บางครั้งเป็นการหลอก การโกงเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่บางครั้งก็ร้ายแรงถึงขั้นฆาตกรรมอย่างโหดเหี้ยมทารุณผลเสียจึงเกิดขึ้นกับฝ่ายนักท่องเที่ยวและกับฝ่ายเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

2.4 ปัญหาค่าครองชีพ สินค้าและบริการมักจะขึ้นราคาเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าไปมาก ผลก็คือคนในท้องถิ่นต้องบริโภคและอุปโภคสินค้าที่มีราคาแพงตามไปด้วย โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย ทำให้คนกลุ่มนี้รายได้ไม่พอรายจ่าย เกิดภาวะหนี้สินและมีคุณภาชีวิตต่ำลง

2.5 ความไม่เป็นธรรมในสังคม ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมักได้รับการพิจารณาพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการก่อน ทำให้คนในพื้นที่อื่นไม่ได้รับบริการหรือได้รับบริการช้าไปอีก นอกจากนี้ เมื่อสร้างขึ้นมาแล้วคนจนหรือฐานะไม่ดีก็ไม่สามารถใช้บริการได้เพราะไม่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจพอ จึงก่อให้เกิดความรู้สึกถูกเอาเปรียบ และมีความรู้สึกเป็นปรปักษ์ต่อนักท่องเที่ยว

2.6 ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ความประพฤติ การแต่งกาย หรืออื่น ๆ อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่นทั้งสิ้น เช่น การแต่งกายไม่สุภาพ นุ่งกางเกงขาสั้น ใส่เสื้อคอกว้างคว้านลึก หรือการมีพฤติกรรมกอดจูบเปลือยกายอาบแดด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ชาวตะวันตกอาจไม่รู้สึกว่าเป็นความเสียหาย หรือเป็นการกระทำที่ลบหลู่ดูหมิ่นวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่อย่างใด ซึ่งอาจเป็นความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือจงใจก็ตาม ล้วนก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งสิ้น บางครั้งถึงกับมีการประท้วง ต่อต้านหรือไม่ต้อนรับนักท่องเที่ยว

2.7 การลดคุณค่าของวัฒนธรรมและงานศิลปหัตถกรรม บางแห่งได้มีการนำเอาวัฒนธรรมด้านพิธีกรรม และศิลปหัตถกรรมมาเป็นสินค้าขายนักท่องเที่ยว จนบางครั้งทำให้พิธีกรรมและศิลปหัตถกรรมนั้นลดคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์ กลับกลายเป็นความรื่นเริงไป

นำชัย ทนุผล (2542, หน้า 8-11) ได้เสนอถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ไว้ในหนังสือแนวคิดและวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ไว้ว่า สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างผู้คนในยุคโลกาภิวัตน์ที่สามารถกระทำได้อย่างกว้างไกลและรวดเร็ว รวมทั้งภายในสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือประเทศใดก็ตาม ผู้คนย่อมมีความต้องการเปลี่ยนแปลงไปตาม

ค่านิยมความทันสมัย และเมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้องก็จะกลายเป็นตัวเร่งให้เกิดผลกระทบในเชิงลบที่รุนแรงขึ้นซึ่งพอสรุปประเด็นของปัญหาได้ดังนี้คือ

1. ปัญหาเพศพาณิชย์ ปัญหานี้แม้ว่าจะมีพื้นฐานมาจากปัญหาเศรษฐกิจ แต่เมื่อการท่องเที่ยวได้เติบโตและพัฒนาขึ้น ธุรกิจด้านนี้จึงมีอัตราการขยายตัวที่สูงตาม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีบทบาทเข้าไปเป็นตัวเร่งให้ปัญหานี้เติบโต และลุกลามขึ้นและพัฒนารูปแบบต่างๆ ออกไป ไม่ว่าจะเป็นโสเภณีเด็ก หรือเด็กชาย นอกจากนั้นปัญหาจากเพศพาณิชย์เหล่านี้ยังก่อให้เกิดปัญหาอื่นที่ติดตามมาร้ายแรงกว่าเดิม คือปัญหาการแพร่กระจายของโรคเอดส์ ความเสื่อมทางศีลธรรม การล่อลวงผู้หญิงและเด็ก ปัญหายาเสพติด รวมถึงปัญหาการล่อลวงเพื่อชิงทรัพย์ เป็นต้น

2. ปัญหาอาชญากรรม ปัญหานี้เรื้อรังในสังคมมานานเช่นกัน และมักเกิดขึ้นในสังคมเมืองที่เติบโตขึ้นอย่างไม่ค่อยมีระบบระเบียบ เมื่อพิจารณาในแง่การท่องเที่ยวจะพบว่ามีรูปแบบของปัญหาที่เกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบ เช่น การล่อลวงข่มขืนนักท่องเที่ยว การปล้นชิงทรัพย์ การขโมยทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีขนส่งผู้โดยสาร สถานที่พักแรม และตามแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานเริงรมย์

3. ปัญหาค่าครองชีพ ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม มักจะประสบปัญหาค่าครองชีพที่สูง ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคจะมีราคาแพง ซึ่งส่งผลกระบทต่อประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบอาชีพในสาขาอื่นที่มีรายได้ต่ำกว่า เช่น กรรมกรและผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพโดยมักดึงดูดแรงงานจากภาคเกษตรกรรมมาสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งต้องการแรงงานด้านการบริการเพิ่มขึ้น มีผลให้กำลังผลิตด้านเกษตรกรรมลดน้อยลง

4. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อความผูกพันของครอบครัว โอกาสในการมีงานทำในธุรกิจการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะตกอยู่กับคนวัยหนุ่ม-สาวบุคคลเหล่านี้มีรายได้ดีมักจะทำตัวเหินห่างจากครอบครัวหรือปลีกตัวหนีจากความเข้มงวดของขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของตน ไปสู่ชีวิตแบบตะวันตกมากขึ้น ความผูกพันในครอบครัวที่เคยมีอยู่ลดน้อยลง นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังมีผลต่อการจ้างแรงงานมากขึ้น ทำให้ทั้งพ่อและแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านทำให้ขาดการดูแลเอาใจใส่บุตรอย่างใกล้ชิดจึงสร้างปัญหาทางสังคมให้เกิดขึ้น อีกทั้งเกิดปัญหาการหย่าร้างเพิ่มขึ้นด้วย

5. ปัญหาความไม่เสมอภาคในการมุ่งเน้นพัฒนาเฉพาะพื้นที่ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโทรคมนาคม ระบบไฟฟ้าและสนามบินมักจะดำเนินการพัฒนาในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นในพื้นที่อื่น ๆ

จึงอาจเกิดความรู้สึกเสียเปรียบในความไม่เสมอภาคของการพัฒนาพื้นที่ และทำให้เกิดการต่อต้านการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันจะรู้สึกสลดใจในความเป็นอยู่ของตนเองที่ถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการเหลียวแลเท่าที่ควร

6. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเพณี การหยิบยกเอาเรื่องวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นมาเป็นสิ่งดึงดูดใจให้มีการท่องเที่ยวมากขึ้นเป็นสิ่งที่ดี แต่จำต้องระมัดระวังในเรื่องรูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมในเนื้อหาดั้งเดิมของวัฒนธรรมและประเพณีนั้น ๆ ดังจะเห็นว่าในช่วงที่ผ่านมาผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวมักจะมุ่งเน้นไปในด้านการค้า ซึ่งมักลดความประณีตด้านความสวยงามของวัฒนธรรมประเพณี มีการตัดขั้นตอนที่เป็นหัวใจหรือเนื้อหาของวัฒนธรรม โดยละเลยถึงสาระที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น รวมทั้งคุณค่าที่แท้จริงของวัฒนธรรมประเพณีที่มีต่อสังคมท้องถิ่น

7. ปัญหาการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรม คุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมได้รับผลกระทบกระเทือนจากความเห็นแก่ได้ของผู้ผลิตและจำหน่าย โดยอาจลดมาตรฐานลงเพื่อให้ได้กำไรมากที่สุด มีการลอกเลียนแบบศิลปหัตถกรรมโดยไม่คำนึงถึงความประณีตและคุณภาพของสินค้า มีการผลิตศิลปวัตถุและโบราณวัตถุเทียมขึ้นมาโดยไม่คงเอกลักษณ์เดิมไว้ นอกจากนั้นยังมีการทำลายคุณค่าทางศิลปะของโบราณสถานและศาสนสถานอีกด้วย

8. ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าของท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว พฤติกรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยว เช่น การแต่งกายไม่สุภาพเข้าไปยังศาสนสถานหรือปูชนียสถาน การแสดงกริยาไม่เหมาะสมในที่สาธารณะซึ่งอาจเป็นการกระทำที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนักท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดความขัดแย้งกับคนในท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างด้านขนบธรรมเนียมและประเพณีบางประการ ปัญหานี้หากเจ้าของท้องถิ่นไม่พอใจมากๆ อาจถึงขั้นต่อต้านและไม่ต้อนรับนักท่องเที่ยวอีกต่อไป

ทุกสังคมย่อมมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตรอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากมนุษย์ต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ (Steward, 1955 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 29) แต่การท่องเที่ยวก็ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและไม่เป็นตามสภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงนี้มีหลายด้านทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม (โครงการสังคมศาสตร์ศึกษา, 2529 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 29) ทางด้านสังคมได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความใกล้ชิดกัน มาเป็นสังคมเมืองหรือกึ่งเมืองที่ต่างต้องการผลประโยชน์เข้าสู่ส่วนตัว ความร่วมมือกันดังหนึ่งเป็นครอบครัวเดียวกันลดลงหรือน้อยลงหรือไม่เกิดขึ้นเลย กลายมาเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนเงินกับแรงงานเข้ามาแทน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจได้หันมาพึ่งระบบ

เศรษฐกิจที่มีการท่องเที่ยวเป็นตัวนำ คนหันมาประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวทำให้มีการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว (Smith, 1997 and Doulas.1981 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 29) ทำให้คนในแหล่งท่องเที่ยวได้มีการเรียนรู้ภาษาอื่นโดนเฉพาะภาษาไทยและภาษาสากลที่ทีการสื่อสารกันมากคือภาษาอังกฤษ (Dearden.1993 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 29) การเรียนรู้ภาษาอื่นนี้ทำให้คนในท้องถิ่นเห็นว่าเป็นภาษาที่ดูหรู เก่ง ไม่ล้าสมัย ทำให้บางคนไม่พูดภาษาดั้งเดิม หรือที่มีการเลียนแบบการแต่งกายและพฤติกรรมอื่นๆ ซึ่งบางครั้งไม่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว (Coltman,1989 and Urry,1996 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 30) การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ถ้าหากว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีความสำคัญมากทำให้เกิดการปกครองที่เป็นเอกเทศขึ้นมา เช่น เมืองพัทยา และการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม อิทธิผลของการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยอาจมีการสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ระบบนิเวศน์ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงทุกด้านมีทั้งทางบวกและทางลบ ผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพบปะหรือติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างคนในแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมเยียน มีการนำการแต่งกาย ภาษา รูปแบบการดำเนินชีวิต วิธีการคิดการปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมทั้งพฤติกรรมอื่นๆ ซึ่งจะแสดงออกในรูปการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมดำเนินชีวิตของประชาชนในด้านต่างๆ อีกทั้งอิทธิพลการท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งการนำวัฒนธรรมมาสร้างเป็นสินค้า ไม่ว่าจะเป็นการนำเอาประเพณีวัฒนธรรมมานำเสนอนักท่องเที่ยวที่ผิดจากความเป็นจริงแบบดั้งเดิม และทำให้เกิดการสูญเสียความหมายที่แท้จริง ทำให้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้สูญหายไป ถูกบิดเบือนเกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในรูปแบบทุนนิยมเข้ามาแทน (ขวัญฤทัย เจริญไมตรีมิตร, 2543, ยศ สันติสมบัติ และคณะ, 2544 อ้างอิงใน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 30)

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแม้จะมีความสำคัญหรือข้อดีที่เป็นประโยชน์อย่างมหาศาลแก่ประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง แต่ในขณะเดียวกันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็มี**ผลกระทบหรือข้อเสียต่อเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเช่นกัน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนาจึงสรุปผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองดังต่อไปนี้** (2548, หน้า 31-37)

1. ผลกระทบของอุตสาหกรรมต่อเศรษฐกิจของประเทศมี 5 ประการดังต่อไปนี้คือ

1.1 ผลกระทบต่อราคาและค่าครองชีพ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาจึงเกิดความต้องการสินค้าและบริการขึ้น ย่อมทำให้ระดับราคาสูงขึ้น เกิดภาวะเงินเฟ้อ ยังผลให้ค่าครองชีพสูงตามไปด้วย

1.2 ผลกระทบต่อการจ้างงานและเปลี่ยนแปลงอาชีพ มีการดึงแรงงานจากภาคอุตสาหกรรมมาสู่ภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งมีผลกระทบต่อการจ้างงานและเปลี่ยนแปลงอาชีพ

1.3 ผลกระทบต่อคุณภาพของแรงงาน แรงงานที่เข้าไปบริการในธุรกิจท่องเที่ยวขาดคุณภาพเพราะมีการถ่ายเทแรงงานจากที่ต่างๆทำให้เกิดผลเสียแก่ธุรกิจท่องเที่ยวได้

1.4 ผลกระทบต่อการแก่งแย่งผลประโยชน์ การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้เกิดการแข่งขันในการผลิตสินค้าและบริการ ทำให้เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์กันขึ้น หรืออาจมีการตัดราคา ทำให้เป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวม

1.5 ผลกระทบต่อประโยชน์อันควรได้ของท้องถิ่นบางครั้งมีบริษัทลงทุนจากต่างประเทศหรือท้องถิ่นอื่นเข้ามาดำเนินงานธุรกิจท่องเที่ยว ทำให้ท้องถิ่นนั้นได้รับส่วนแบ่งในอัตราส่วนค่อนข้างน้อย

2. ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อสังคมและการเมืองของประเทศ มี 10 ประการดังต่อไปนี้คือ

2.1 ผลกระทบต่อการผูกผันของครอบครัว การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้ขนบธรรมเนียมอันดีงามของไทยเปลี่ยนไปสู่การใช้ชีวิตแบบตะวันตกมากขึ้น

2.2 ผลกระทบต่อความไม่เสมอภาคทางสังคม คนในท้องถิ่นที่ไม่ได้รับประโยชน์หรือได้รับน้อยก็จะเกิดการต่อต้านการท่องเที่ยว และจะไม่เป็นมิตรแก่นักท่องเที่ยว

2.3 ผลกระทบต่อการย้ายถิ่นของชนบท เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวย่อมมีความต้องการแรงงานมากขึ้น ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชนบทต่างๆเข้ามาทำงานในแหล่งท่องเที่ยว การอพยพเข้ามาทำงานย่อมสร้างปัญหาต่อเนื่องให้แก่สังคม

2.4 ผลกระทบต่อปัญหาด้านอาชญากรรม แรงงานที่ทำงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวย่อมไม่มีเวลาดูแลบุตร อาจทำให้บุตรประพฤติตนในทางที่ผิด ซึ่งจะเป็นสาเหตุทำให้เกิดอาชญากรรมได้

2.5 ผลกระทบต่อนิสัยของคนในท้องถิ่น คนท้องถิ่นบางส่วนมองเห็นความแตกต่างในการดำรงชีวิตของตนเมื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยว จึงกลายเป็นคนที่มุ่งหวังแต่กำไร

2.6 ผลกระทบต่อความไม่พอใจนักท่องเที่ยว เนื่องจากสถานที่บางแห่งสงวนไว้สำหรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ทำให้คนในท้องถิ่นรู้สึกไม่พอใจที่ถูกกีดกันไม่ให้ใช้สถานที่เหล่านั้น

2.7 ผลกระทบต่อปัญหาโสเภณีหรือขายขายตัว ปัญหานี้มีการเพิ่มมากขึ้นทั้งโดยตรงและในรูปอื่นแอบแฝง ซึ่งก่อให้เกิดการระบาดของกามโรคและโรคเอดส์

2.8 ผลกระทบต่อประเพณีและวัฒนธรรม ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมิตรและความเอื้ออารีตลอดจนการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา จึงละเลยต่อประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย

2.9 ผลกระทบต่อศิลปกรรม มีการผลิตศิลปวัตถุหรือโบราณวัตถุเทียมขึ้นมาโดยไม่คงเอกลักษณ์เดิมไว้ และยังมีการทำลาย คุณค่าทางศิลปะของโบราณสถานและศาสนสถานอีกด้วย

2.10 ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและก่อให้เกิดมลพิษทั้งทางอากาศ และทางเสียอีกด้วย

นอกจากนี้ นิศา ชัชกุล (2550, หน้า 62-71) ได้อธิบายถึงผลกระทบของอุตสาหกรรมต่อสภาวะแวดล้อม ดังนี้คือ

1. ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1.1 สภาวะแวดล้อมทางกายภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

1.2 สภาวะแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น

สภาวะแวดล้อมกายภาพเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพราะเป็นวัตถุดิบที่สามารถนำไปผลิตในกระบวนการผลิตทางการท่องเที่ยว เมื่อมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากมายเพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น แหล่องท่องเที่ยวนั้นย่อมมีการใช้สภาวะแวดล้อมทางกายภาพมากที่สุดและถูกบั่นทอนทีละน้อย ซึ่งเป็นการทำลายสภาวะแวดล้อมทางกายภาพเพื่อการพัฒนา

2. ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ หมายถึง สภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเงิน หลักทรัพย์และฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนหรือประเทศชาติ และเกิดผลกระทบดังนี้

2.2 ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่มีค่าครองชีพสูงขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมมาก

2.2 ผลกระทบต่อการจ้างงาน ทำให้บางพื้นที่ขาดแคลนแรงงาน และค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น

2.3 ผลกระทบต่ออาชีพ มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพและเกิดอาชีพใหม่ๆขึ้น

3. ผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมทางสังคม โดยทั่วไปแล้วสภาวะแวดล้อมทางสังคมของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วยปัจจัยองค์ประกอบต่างๆตามปกติวิสัย และการท่องเที่ยวเองก้อเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนสังคมนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

3.1 ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม

3.2 ปัญหาโสเภณีหรือปัญหาเพศพาณิชย์

3.3 ปัญหาการหลอกลวงเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

3.4 ปัญหาความไม่เสมอภาคในการมุ่งเน้นการพัฒนาเฉพาะพื้นที่

4. ผลจากการกระทำของการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาวะแวดล้อมทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวจะเกิดการเลียนแบบแลกเปลี่ยนกับผู้คนในท้องถิ่นท่องเที่ยวนั้น ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาวะแวดล้อมทางวัฒนธรรมพอจะสรุปได้ดังนี้

4.1 ทำให้ค่านิยมเปลี่ยนแปลงไป นักท่องเที่ยวเป็นผู้นำเอาวัฒนธรรมของชาติตนเข้าไปในประเทศที่ตนเข้าไปท่องเที่ยวและผู้คนในท้องถิ่นมีการยอมรับวัฒนธรรมนั้นก็จะทำให้พฤติกรรม ทัศนคติ ค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติระเบียบแบบแผนต่างๆอาจเปลี่ยนแปลงไปทั้งหมด หรือบางส่วน

4.2 ทำให้ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คุณค่าของงานศิลปะดั้งเดิมลดน้อยลง

4.3 เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เทศกาล ประเพณี

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ กิจกรรมต่างๆมีมากขึ้น การดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ความต้องการที่จะพักผ่อนมีมากขึ้น มากพัฒนาและการขยายแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นการประกอบการที่เป็นไปในรูปแบบของระบบธุรกิจโดยตรง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งนอกจากให้ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของประเทศให้เป็นที่รู้จักแก่ชาวโลกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวจะมีจำนวนมากหรือน้อยก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมและสังคมเฉพาะจุดเฉพาะแหล่ง ตลอดจนธรรมชาติสิ่งแวดล้อมหรือการดำเนินชีวิตในแหล่งพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวถูกจัดให้มีขึ้น (วรรณา วงษ์วานิช, 2539, หน้า 51) สรุปได้ดังนี้

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

หลายปีมี่ผ่านมาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้กลายมาเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่นำรายได้มาสู่ประเทศเป็นจำนวนมากในแต่ละปี และเป็นกิจการที่ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อวิถีชีวิตดังนี้

1. ด้านอาชีพ การสร้างงาน และกระจายรายได้

การท่องเที่ยวได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้กำลังคนในลักษณะงานต่างๆ และตามแหล่งต่างๆทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนอกแหล่งท่องเที่ยว ประชาชนบางส่วนจึงมีการเปลี่ยนแปลงจากอาชีพเกษตรกรรมมาสู่อาชีพรับจ้างตามโรงงานและสถานบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจโรงแรม ตลอดจนการเกิดอาชีพใหม่ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ ทำให้เกิดรายได้และการสร้างงานโดยตรงจากธุรกิจท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังมีงานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางอ้อม เช่น การเกษตรซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบด้านอาหาร งานหัตถกรรมเพื่อผลิตสินค้าและของที่ระลึก (วรรณา วงษ์วานิช, 2539, หน้า 52-53) ซึ่งแต่เดิมทำเพื่อไว้ใช้กันเองหรือทำในจำนวนไม่มาก ก็เปลี่ยนมาเป็นผลิตทีละมากๆ

2. ด้านการสร้างรายได้

การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในลักษณะการขายบริการและทรัพยากรธรรมชาติ รายจ่ายของนักท่องเที่ยวก็คือรายได้ของท้องถิ่น ซึ่งในการท่องเที่ยวย่อมมีค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่าอาหาร ค่าพาหนะในการเดินทาง ค่าที่พัก ตลอดจนการใช้จ่ายเพื่อซื้อของที่ระลึก (ทัศนีย์ วิเชียรเจริญ, 2535, หน้า 5)

3. ด้านการเจริญเติบโตและการขยายตัวของการลงทุน

ความเติบโตของการท่องเที่ยว ทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง มีการลงทุนเพิ่มขึ้นและขยายตัวออกไป เพื่อให้สามารถตอบสนองแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง การลงทุนด้านการท่องเที่ยว เช่น การสร้างโรงแรม ธุรกิจนำเที่ยว (วรรณา วงษ์วงนิช, 2539, หน้า 53) นอกจากนี้เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีงานทำ มีรายได้ มีกำลังซื้อสูงขึ้นก็ทำให้เกิดการลงทุนด้านอื่นๆ ตามมา ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นนอกจากได้รับความสะดวกสบายเพิ่มขึ้นแล้วยังมีงานทำเพิ่มขึ้น (ทัศนีย์ วิเชียรเจริญ, 2535, หน้า 8)

4. ด้านค่าครองชีพ

ตามแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญๆ มักจะประสบปัญหาค่าครองชีพสูง ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาแพง ส่งผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบอาชีพในสาขาอื่นๆ ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ปัญหานี้ยังรวมถึงอัตราค่าบริการนำเที่ยว ค่าคมนาคมขนส่ง การเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งสินค้าของที่ระลึก ซึ่งมักจะมีราคาสูงกว่าแหล่งอื่นๆ (วรรณา วงษ์วงนิช, 2539, หน้า 54) ซึ่งบางครั้งได้สร้างความไม่พอใจแก่นักท่องเที่ยว ผลเสียดังกล่าวมีส่วนทำให้ภาพพจน์ของการท่องเที่ยวเสีย และทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากกลับมาเที่ยวอีก (ทัศนีย์ วิเชียรเจริญ, 2535, หน้า 8)

ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม

เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้าไปในชุมชน อิทธิผลของการท่องเที่ยวย่อมมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนและพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว จำแนกออกได้ดังนี้

1. การกระจายความเจริญและการพัฒนา

การเดินทางท่องเที่ยวของคนจำนวนมากก่อให้เกิดการกระจายความเจริญและการพัฒนาด้านคุณภาพประชากรในท้องถิ่น ทั้งยังมีการปรับปรุงการออกแบบและผลิตสินค้าของที่ระลึก เพื่อให้ขายได้มากขึ้น รวมทั้งมีการคิดค้นพัฒนาสิ่งแปลกๆใหม่ๆ เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว (ทัศนีย์ วิเชียรเจริญ, 2535, หน้า 8) และยังก่อให้เกิดโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (วรรณา วงษ์วานิช, 2539, หน้า 54)

2. ปัญหาสังคม

เมื่อการท่องเที่ยวเจริญก้าวหน้า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่บริเวณท่องเที่ยวย่อมเพิ่มมากขึ้น ผลที่ตามคือโรคติดต่อ และได้มีส่วนสนับสนุนให้เพิ่มจำนวนโสเภณีและหญิงขายบริการขึ้นในเมือง ตลอดจนปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ตลอดจนกรณีพิพาทของคนในชุมชน (วรรณา วงษ์วานิช, 2539, หน้า 55)

3. ผลกระทบด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สามารถถ่ายทอดกันได้ เอาอย่างกันได้ ซึ่งการที่ผู้คนจำนวนมากเดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ ผู้คนเหล่านั้นมักจะนำค่านิยม ความคาดหวัง ความต้องการ วิถีชีวิต และความสะดวกสบายจากที่คุ้นเคยไปยังแหล่งท่องเที่ยวด้วย ซึ่งมีส่วนที่ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมดังนี้

ผลดี ในด้านการอนุรักษ์อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้มีส่วนช่วยให้วัฒนธรรมประเพณีหลายอย่างที่ถูกลืมไปแล้ว ได้รับการรื้อฟื้นและนำมาจัดการแสดงให้ทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นได้ชม เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่ลูกหลานสืบต่อไป ยิ่งไปกว่านั้น การท่องเที่ยวยังมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น เกิดความภาคภูมิใจเมื่อได้ทราบว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจากสถานที่ไกลๆ เพื่อมาชมสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น (ทัศนีย์ วิเชียรเจริญ, 2535, หน้า 11)

ผลเสีย การบิดเบือนหรือการปรับเปลี่ยนไปของวัฒนธรรมประเพณีโบราณบางอย่างที่ได้ถูกรื้อฟื้นและนำมาแสดงให้นักท่องเที่ยวชมนั้น ได้ถูกดัดแปลงไปจนไม่เหลือเค้าโครงเดิม ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในประเพณีเหล่านั้น (ทัศนีย์ วิเชียรเจริญ, 2535, หน้า 11) นอกจากนั้นยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมของคนในชุมชน การเลียนแบบสิ่งต่างๆจากนักท่องเที่ยว และ

นักท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจในประเพณีความเชื่อถือของคนในท้องถิ่นที่ปฏิบัติตนไปตามความเคยชิน หรือการกระทำของนักท่องเที่ยวด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

การทบทวนแนวความคิดทำให้ได้รับประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพราะหากเกิดการพัฒนาที่ใดย่อมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆของพื้นที่นั้นเสมอ แต่เปลี่ยนแปลงไปมากหรือน้อย ทางลบหรือทางบวก ก็ขึ้นอยู่กับการวางแผน การจัดการในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้น เพราะพื้นที่แต่ละแห่งมีความสามารถที่จะรับได้ทางด้านต่างๆแตกต่างกันไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวนั้น สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2535, หน้า 60–61)ได้สรุปทิศทางการพัฒนาประเทศ ภายใต้กรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ว่าการกระจายการลงทุน การจ้างงานและรายได้ของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวออกไปสู่ภูมิภาคเพื่อสร้างงานและรายได้ให้แก่คนในชนบทมากขึ้นโดยสนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชนในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทใหม่ๆ การพัฒนาระบบบริการพื้นฐานที่จำเป็น การร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนด้านการส่งเสริมการตลาดไปสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ รวมทั้งพัฒนาบุคลากรในภูมิภาคในกิจกรรมบริการท่องเที่ยวต่างๆ รองรับการขยายตัวของการลงทุนซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อภูมิภาคด้านเศรษฐกิจและสังคม

ในขณะเดียวกันสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (2520, หน้า 17 – 20) ได้ศึกษาบทบาทของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย พบว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวลดอัตราการว่างงานได้มากกว่าอุตสาหกรรมอื่นๆ ทั้งนี้จะก่อให้เกิดการสร้างงานในทางอ้อมโดยกระจายไปตามแขนงธุรกิจต่างๆ เช่น ธุรกิจที่ดิน ภัตตาคาร ร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจการผลิต ธุรกิจร้านขายของที่ระลึกและธุรกิจบริการอื่นๆส่วนการเพิ่มรายได้ประชาชาตินั้นจากรายได้ของการท่องเที่ยวจำนวน 2 – 4 พันล้านบาท จะเสริมสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีมูล ค่าทวีได้ไม่ต่ำกว่า 3 หมื่นล้านบาท นอกจากนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังได้แสดงบทบาทเป็นตัวทวีและตัวเร่งในทางเศรษฐกิจ ซึ่งพบในธุรกิจที่เกี่ยวข้องต่อกัน เช่น ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร บันเทิงเป็นต้น โดยจากการจ่ายในอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการใดธุรกิจหนึ่งก็จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการลงทุนขึ้นในธุรกิจที่เกี่ยวข้องหรือเพิ่มขึ้นในธุรกิจเดิม

กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการพลังงาน (2528, หน้า 144) ได้ทำการศึกษาวิจัยผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประชาชนของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประชาชนในด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวมีส่วนให้มาตรฐานการครองชีพของประชาชนสูงขึ้นโดยเฉพาะประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำส่วนมาตรฐานการครองชีพของประชาชนที่มีการศึกษาระดับปานกลาง และสูงนั้นไม่ได้เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวโดยตรง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประชาชนในทางสังคม การท่องเที่ยวมีส่วนทำให้ค่านิยมแบบนำสมัยของประชาชนเปลี่ยนแปลงอย่างมากในลักษณะที่ทำให้ประชาชนมีค่านิยมแบบนำสมัย ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประชาชนในด้านวัฒนธรรม ในการใช้ภาษาและการแต่งกายพื้นเมือง กล่าวคือ ในเรื่องของการใช้ภาษากลางกับครอบครัวและเพื่อนบ้าน ทำให้การใช้ภาษาถิ่นน้อยลง การแต่งกายพื้นเมืองของประชาชนในท้องถิ่นนั้นการท่องเที่ยวมีผลน้อยต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านการแต่งกายพื้นเมือง สุดท้ายผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวดี มีการรักษาความสะอาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของที่อยู่อาศัย สูงกว่าประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวต่ำ

นอกจากนี้ วีระ กระสินธุ์ (2540) ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสุราษฎร์ธานีของ ได้แยกผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. ด้านสิ่งแวดล้อม มีการทำลายทรัพยากร ที่ดิน ภูเขา แม่น้ำ ทะเล ป่าไม้ เพื่อก่อสร้างสถานที่พัก สถานบริการอาหาร สถานบริการความบันเทิง ทำถนน ท่าเรือ สนามบิน

2. ด้านเศรษฐกิจ มีการส่งเสริมและสร้างอาชีพใหม่มีรายได้สูง ค่าครองชีพสูง

3. ด้านสังคม สาธารณูปโภคขยายตัวไม่ทันเกิดการขาดแคลน เกิดปัญหาทางสังคม ได้แก่ อบายมุข และอาชญากรรมสูง

4. ด้านประเพณีวัฒนธรรม วัฒนธรรมประเพณีของนักท่องเที่ยวบางอย่างไม่เหมาะสม ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีไทยทำให้เกิดการเอาอย่างและทำลายความดีงามของวัฒนธรรมประเพณีไทย

สุรีย์ บุญญานุพงศ์ (2539) ได้พบว่า ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชนอย่างช้าๆมานานกว่า 40 ปี แต่ในช่วง 10 ปีมานี้ การท่องเที่ยวได้เป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างรวดเร็ว การพัฒนาด้านคมนาคม การบริการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่างๆ รวมทั้งการบริการทางสั่งคมอื่นๆ ได้รับการสนับสนุนมากขึ้น เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมการท่องเที่ยวได้ส่งผลทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนมากขึ้น มีการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมเพิ่มมากขึ้น ประชากรในชุมชนที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าไป มีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพและการศึกษาสูงขึ้นพร้อมกับค่าครองชีพที่ขยับตัวสูงขึ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2536) ได้วิจัยผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประชาชนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มาก และกำลังอยู่ในความนิยมของนักท่องเที่ยว ทั้งในด้านผลดีและผลเสียผลการศึกษาพบว่า ในด้านดีคือทำให้เกิดการสร้างงานอาชีพแก่ประชาชนท้องถิ่นและนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่นเป็นประการสำคัญที่สุด ส่วนผลเสียที่สำคัญคือ ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น และในขณะเดียวกัน ยังได้ทำการสำรวจเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูนพบว่า การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่ออาชีพ การจ้างงานและรายได้ กล่าวคือทำให้เกิดลักษณะการเปลี่ยนแปลงอาชีพบางประการเพื่อสนองตอบด้านการบริการ เช่น ที่พัก อาหาร การสันทนาการและสินค้าที่ระลึก เกิดการจ้างงานและอาชีพที่เกี่ยวเนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมอาชีพหลัก

เช่นเดียวกับ อรัญญา สุวรรณดี (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม จากการท่องเที่ยวแก่งคุดคู้ บ้านน้อย ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่าผลกระทบจากการท่องเที่ยวมีผลให้ชาวบ้านมีอาชีพหลัก คือ การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแทนการทำนา ทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม ทำให้รายได้ของชาวบ้านเพิ่มขึ้นสามารถลดภาระหนี้สิน และมีรายได้หมุนเวียนธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งโดยภาพรวมทางด้านเศรษฐกิจมีผลต่อชาวบ้านในทางที่ดีขึ้นและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนผลกระทบทางสังคม พบว่า ทำให้ลดภาวะการว่างงาน และการอพยพแรงงาน ชาวบ้านให้ความสำคัญด้านการศึกษา และการรักษาสภาพแวดล้อม การพัฒนาท้องถิ่น ชาวบ้านให้ความร่วมมือดีขึ้น

วิวัฒนชัย บุญญานุพงศ์ (2533) ได้ศึกษาในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะสมุย จังหวัด สุราษฎร์ธานี เกี่ยวกับการสร้างงานและผลกระทบทางเศรษฐกิจ เกิดผลดังนี้ สภาพเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นการค้ามากขึ้น ราคาสินค้าในเกาะสมุยจะผูกพันกับราคาสินค้าในจังหวัด สินค้าภายในที่ไม่มีราคาได้กลายเป็นสินค้าที่ต้องการของนักท่องเที่ยวและกลายเป็นสินค้าที่มีราคามากขึ้น การใช้แรงงานจากเดิมที่มีการว่างงานแฝงอยู่มาก การพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ ลดการว่างงาน มีอาชีพใหม่เกิดขึ้นนอกจากนั้นยังได้จำแนกผลกระทบที่อาจมีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็น 3 ประการ คือผลกระทบต่อสภาพกายภาพของสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเกิดทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน อาจมีการบุกรุกทำลาย และการกระทำให้เกิดความเสื่อมโทรมเสียหาย เป็นต้น แต่ขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวจะทำให้เจ้าของท้องถิ่น หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร โดยเกิดมาตรการในการบำรุงรักษา ในด้านผลกระทบต่อเศรษฐกิจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากภาคเกษตรกรรม มาสู่ภาคอุตสาหกรรมเพราะมีรายได้ที่ดีกว่า ทำให้เกิดปัญหาค่าครองชีพสูง แต่ในอีกทางหนึ่ง การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมการบริการที่สามารถทำ

รายได้ค่อนข้างสูง เป็นการกระจายรายได้และการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มขึ้น ส่วนผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมการท่องเที่ยวจะเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของถิ่น เกิดความเข้าใจอันดีมิตรภาพ และการแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการกระตุ้นเตือนให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูผลงานทางศิลปวัฒนธรรมขึ้นด้วยความภาคภูมิใจ และความต้องการให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกทอดหนึ่ง

อีกทั้ง ศุภวรรณ โพธิ์นาค (2545) ได้ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวิถีของชุมชนเกาะล้าน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี พบว่า การท่องเที่ยวที่เป็นมาในอดีตและในรูปแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของเกาะล้านได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ด้านบวกคือ การท่องเที่ยวทำให้มีความหลากหลายของทางเลือกในการประกอบอาชีพมาขึ้น และก่อให้เกิดรายได้แก่ครัวเรือนและชุมชนมากขึ้น ซึ่งเป็นทางเลือกนอกเหนือจากการทำประมงรายย่อย ดังนั้นหากชุมชนสามารถรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติซึ่งได้ได้แก่ หาดทรายและแนวปะการังใต้น้ำให้รอดพ้นจากผลกระทบที่มาจากขยะและน้ำเสียจากชุมชน ยังทำให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวได้ และสามารถรักษาการบริการที่ดีไว้ได้ ก็จะทำให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืนอยู่ต่อไป ในส่วนด้านลบคือ จำนวนแรงงานต่างถิ่นที่เข้ามาอยู่ในชุมชนอาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง การแก้ไขคือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการสอดส่องดูแลพฤติกรรม และการสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของดูแลชุมชน ส่วนปัญหาใหญ่อีกปัญหาหนึ่งคือเรื่องขยะและน้ำเสีย ที่มาจากนักท่องเที่ยว เนื่องจากยังไม่มีการจัดการและวางแผนจากทางภาครัฐและภาคส่วนประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ในส่วน กษมา ประจง (2546) ทำการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนและความสัมพันธ์ของผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนบ้านศรีฐานตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านบวกได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การสร้างงาน การยกมาตรฐานการครองชีพ และลดภาวะการว่างงาน ผลกระทบด้านลบทางเศรษฐกิจได้แก่ ปัญหารายได้ไม่แน่นอน ปัญหาค่าครองชีพ ปัญหาการแบ่งปันผลประโยชน์และปัญหาการถือครองที่ดิน ผลกระทบทางสังคมด้านบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพ การสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม การสร้างความสามัคคีในชุมชน การป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของประชากร และการเสริมสร้างการศึกษา ผลกระทบทางสังคมด้านลบได้แก่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยม ความไม่เป็นธรรมในสังคม อาชญากรรมและความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ผลกระทบทางวัฒนธรรมด้านบวก ได้แก่ ความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมงานศิลปวัฒนธรรมและความกระตือรือร้นในการประกอบอาชีพและ

ผลกระทบทางวัฒนธรรมด้านลบ ได้แก่ ค่านิยมในการครองชีพ การเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อการแต่งกาย และภาษา ผลกระทบทางด้านการเมืองด้านบวก ได้แก่ การจัดระเบียบสังคมของชุมชน ความเข้าใจในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ความสามัคคี ความสำคัญทางการศึกษาและการตื่นตัวทางการเมืองท้องถิ่น ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้านบวก ได้แก่ การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และ การพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชน ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้านลบ ได้แก่ การทำลายทางชีวภาพ และ การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชน

พงษ์ศักดิ์ หมูเนื้อ (2551) ผลการศึกษาของผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนบ้านอ่าวนาง ตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ยังได้พบว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรายได้ อาชีพ ราคาสินค้า การครองชีพ การศึกษา ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน วิถีชีวิต ค่านิยม ภาษา ประเพณี การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ชุมชนอ่าวนางมีความทันสมัย สวยงาม สะดวกสบาย แต่ในทางกลับกันชุมชนและคนในอ่าวนางกลับได้รับผลกระทบในทางลบจากการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กล่าวคือ ผู้คนในชุมชนมีการแข่งขันกันมากขึ้น ทั้งในเรื่องของรายได้ อาชีพ ค่านิยม การใช้ชีวิต ซึ่งทำให้โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนอ่าวนางเปลี่ยนแปลงไป คนในชุมชนมีความเป็นปัจเจกชนมากขึ้น การเข้ามาของการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนอ่าวนางกลายเป็นสินค้า แต่ในรูปลักษณ์ที่สวยงามของตัวสินค้า มีความบอบช้ำที่แอบแฝงซ่อนอยู่ ผลลัพธ์ที่สำคัญของการท่องเที่ยวจึงทำให้ชุมชนมีความทันสมัยจากการสร้างความเจริญทางวัตถุแต่คนในชุมชนกลับมีความทุกข์ทางใจเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นภาพลวงตาของการพัฒนา แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงต้องคำนึงถึงพื้นฐานวัฒนธรรมและทำให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

นอกจากจะมีเอกสารงานวิจัยแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศแล้วยังมีการศึกษาผลกระทบจากการส่งเสริมการพัฒนาท่องเที่ยวในเกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซียอีกด้วย Noronha (1999) พอสรุปได้ว่าในด้านการสร้างงานสร้างอาชีพแล้ว ในขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อรูปแบบการกระจายของประชากรและการใช้ที่ดิน ไม่ว่าการเพิ่มจำนวนของประชากร การกว้านซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไร การขึ้นราคาที่ดิน หรือการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากภาคเกษตรกรรมไปสู่การค้าและบริการ ซึ่งการซื้อขายที่ดินในบาหลีส่วยใหญ่ ขายให้กับคนต่างถิ่นโดยเฉพาะชาวอินโดนีเซียที่มาจากกรุงจาร์กาตา

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น จะเห็นได้ว่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทำให้เห็นถึง

ผลกระทบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่มากก็น้อยต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งผลกระทบนี้มีทั้งทางบวกและลบไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อม ที่เป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จะต้องทำการศึกษาถึงหลายๆปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ศึกษา เพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำต่อไป